

МЕТОДОЛОГИЈА СТАТИСТИКЕ РОЂЕНИХ

Методолошка упутства

Сарајево, новембар
2007

МЕТОДОЛОШКИ ДОКУМЕНТИ

МД
06

Издаје: Агенција за статистику Босне и Херцеговине,
Босна и Херцеговина, Сарајево, Зелених беретки 26

Одговара директор: Зденко Милиновић, дипл. ецц.

Припремила: Нора Селимовић, стручни савјетник

Лекторица за српски језик: Марија Ковачић-Шмалцел

Технички уредио: Азиз Врето

Молимо кориснике да при употреби података наведу извор.

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР.....	5
УВОД.....	6
1. ПРАВНА ОСНОВА ИСТРАЖИВАЊА СТАТИСТИКЕ РОЂЕНИХ.....	8
1.1. Извори података.....	8
1.2. Закон о матичним књигама Босне и Херцеговине.....	10
1.2.1. Матична књига рођених.....	12
1.2.2. Заједничке одредбе уписа у матичне књиге.....	13
2. МЕТОДОЛОШКЕ ОСНОВЕ.....	15
2.1. Циљ истраживања.....	15
2.2. Предмет истраживања и јединице посматрања.....	16
2.3. Дефиниције, објашњења и међународне препоруке.....	16
2.3.1. Међународне препоруке.....	16
2.3.2. Садржај података статистике рођених, дефиниције и објашњења.....	16
2.4 МЕТОДЕ ЗА ИЗРАЧУНАВАЊЕ ОСНОВНИХ ДЕМОГРАФСКИХ ПОКАЗАТЕЉА.....	31
3. ОРГАНИЗАЦИЈА И ПРОВОЂЕЊЕ ИСТРАЖИВАЊА.....	42
3.1. Обухват.....	43
3.2. Територијална организација.....	43
3.3. Учесници истраживања.....	43
3.4. Рокови за прикупљање, обраду и дисеминацију података.....	43
4. ИНСТРУМЕНТИ ИСТРАЖИВАЊА.....	44
5. ПРИЛОГ 1: КОДЕКСИ ШИФАРА.....	45
ПРИЛОГ 2: СПИСАК ПУБЛИКАЦИОНИХ ТАБЕЛА ЗА НИВО БИХ.....	51
6. ЛИТЕРАТУРА.....	56

ПРЕДГОВОР

Ова методологија садржи законске основе, међународне препоруке, циљ, предмет и дефиниције за истраживање о рођеним, методе за израчунавање основних демографских показатеља, те организацију спровођења истраживања.

Методологија је терминолошки и садржајно усклађена са законским основама Закона о матичним књигама, позитивним прописима везаним за ово подручје рада, те препорукама УН-а и Еуростата, потребама да се посједују подаци виталне статистике за Босну и Херцеговину, као и међународним захтјевима.

Ова методологија је намијењена превасходно статистичарима који учествују у методолошким припремама и прикупљању статистичких података ради бољег разумијевања и лакше примјене међународних стандарда у редовним статистичким истраживањима. Такође је намијењена корисницима статистичких података ради исправне анализе и интерпретације добијених резултата.

На крају ове методологије у прилогу су дати кодекси-шифарници који се користе у статистици рођених, као и списак сета обавезних табела за ниво Босне и Херцеговине.

ДИРЕКТОР

Зденко Милиновић

УВОД

Демографија као наука о становништву проучава све законитости и тенденције у промјенама, узроке промјена и елементе који утичу на промјене структуре становништва.

Статистика становништва односи се на нумеричке податке о становништву засноване на посматрању, односно прикупљању, обради, прегледању ради елиминације неконзистентности или неподударности, сврставање у табелу према одређеним класификацијама или груписању података према различитим групама, публикавању те дисеминацији података на други начин.

Статистика становништва уједно означава методе квантитативне анализе података о становништву, односно начине на који се прикупљају и презентују статистичке информације о становништву.

Статистика становништва генерално се презентује појмом географске дистрибуције становништва с обзиром на његову разнолику структуру.

Основна статистичка јединица посматрања у статистици становништва је појединац или особа. Становништво је скуп састављен од различитих појединаца, па структура односно састав становништва према неком обиљежју значи и подјелу фреквенција према модалитетима тог обиљежја.

Промјене структуре становништва одређеног подручја су под утицајем компонената природног (наталитет и морталитет) и механичког (имиграција и емиграција) кретања становништва, а притом вриједи и обратно.

Систем виталне статистике дефинише се као укупан процес прикупљања података при тзв. грађанским евиденцијама (административни извори података) или пописивању које се односи на специфичне виталне догађаје, зависно од законодавства поједине државе (рођења, посвојења, вјенчања, разводи или поништења брака, смрти и сл.), карактеристикама тих виталних догађаја, односно од лица на која се ти витални догађаји односе те обраду, контролу, анализу и дисеминацију тих података у статистичком облику.

Систем виталних догађаја треба да буде свеобухватан, тј. треба да укључи све виталне догађаје на свакој географској територији (територијалне јединице), те у свакој популационој групи на нивоу једне државе.

Витална статистика је основни извор података који се користи за проучавање промјена у природном кретању становништва и његовом развоју као динамици кретања репродукције становништва.

Евиденција виталних догађаја може да се дефинише као евиденција која се односи на појединца (поједино лице) од његовог рођења до краја живота, укључујући промјене личних стања грађана, тј. у његовом грађанском и брачном статусу.

Под механичким кретањем становништва подразумијева се кретање становништва у односу на његове географске карактеристике, посматрано у јединици времена (најчешће календарска година).

Како би анализе свих тих структура биле што потпуније, потребна су потпуна статистичка истраживања као што је попис становништва. Иако је попис, као дио цјелокупног система информисања, уједно најбогатији извор података о становништву, његовој структури и контингентима, треба да се истакне да је то пресјек стања у одређеном тренутку. Према је Попис становништва најбогатији извор података о становништву, његовом укупном броју и структури, јавља се потреба за спознајама о становништву и у међупописном периоду, а то су подаци о природном и механичком кретању становника.

На основу пописних података, уз коришћење података о механичком (миграције) и природном кретању становника (разлика у броју живорођених и умрлих), израђују се процјене укупног броја становника и његова старосно-полна структура, и то на нивоу државе и на нижим територијалним нивоима (нпр. ентитет, кантон, општина).

Задатак истраживања о рођеним и умрлим је континуирано и системско прикупљање информација везаних уз евиденцију тих виталних догађаја уписаних у матичне књиге рођених и умрлих, као дио праћења природног кретања становништва. Евиденција виталних догађаја, а тиме и евиденција рођених (живорођених и мртворођених), сталан је и континуиран, уједно обавезан процес, не само за те виталне догађаје већ и за његове карактеристике у складу с позитивним прописима Босне и Херцеговине.

Подаци виталне статистике за ниво БиХ објављују се годишње у билтену Демографија. Билтен о становништву је публикација Агенције за статистику Босне и Херцеговине, која на свеобухватан начин приказује службене статистичке податке о становништву за ниво Босне и Херцеговине.

Сходно Закону о статистици БиХ («Службени гласник БиХ» бр. 34/2002, 26/04 и 42/04) Агенција за статистику БиХ надлежна је да, у складу с међународно прихваћеном методологијом, израђује и објављује статистичке податке за Босну и Херцеговину, а на основу података завода за статистику ентитета, Брчко Дистрикта и других институција на нивоу БиХ.

Од међународних публикација у којима се исказују подаци виталне статистике Босне и Херцеговине најважнији је Демографски годишњак УН-а (Demographic Yearbook), те публикација Савјета Европе «Recent Demographic Developments in Europe».

1. ПРАВНА ОСНОВА ИСТРАЖИВАЊА СТАТИСТИКЕ РОЂЕНИХ

Подаци о рођеним прикупљају се на обрасцу под називом Статистички листић о рођењу (образац ДЕМ-1).

Ово истраживање спроводи се на основу Закона о статистици Босне и Херцеговине («Службени гласник БиХ» бр. 26/04 и 42/04), Закона о статистици у Федерацији Босне и Херцеговине («Службене новине Федерације БиХ» број 63/03), Закона о статистици Републике Српске («Службени гласник Републике Српске» број 85/03), те према Статистичком програму Босне и Херцеговине, Плану рада Агенције за статистику Босне и Херцеговине, Програму рада Федералног завода за статистику Федерације Босне и Херцеговине, Програму рада Републичког завода за статистику Републике Српске и Статистичком програму од интереса за Брчко Дистрикт, Филијала Брчко.

1.1. ИЗВОРИ ПОДАТАКА

Подаци виталне статистике заснивају се на систематском прикупљању информација везаних уз евидентирање виталних догађаја.

Подаци који се односе на виталне догађаје евидентирани су у матичним књигама.

Основни извор података виталне статистике јесу регистрације виталних догађаја, дефинисане као перманентан упис било које врсте виталних догађаја; рођења (живорођених или мртворођених), признања очинства, смрти, те склапања и развода брака.

Евидентирање података виталне статистике има дугу историју. Рођења, умирања и вјенчања у времену од 1921. до 1939. године евидентирана су претежно у црквеним књигама, а незнатан дио у државним матичним књигама.

Због неједнакости у евидентирању и прикупљању података виталне статистике наметала се потреба да се уведу законске регулативе која би једнозначно одредиле стандарде и принципе на подручју друштвене статистике. Неки уведени принципи од тада примјењују се и данас.

Први прописи који су одређивали грађанска стања датирају из 1944. Наиме, у марту 1944. ЗАВНОБиХ је издао «Упутства за вођење матичних књига» и у уводу тих упутстава, позивајући се на одлуке донесене на II засједању АВНОЈ-а, истиче се дужност власти »...да надзире и одлучује у свим друштвеним питањима, не само економије, образовања, здравства, итд., него и таквим који на први мах изгледају као да се тичу само појединца. Ако се тачније посматра, видимо да задиру и у јавне интересе. Такви су односи нпр. рођења, вјенчања и смрти. Уредна државна заједница мора да прати развој промјене у броју свог становништва. Бројчани пораст и пад становништва важан је из многих разлога... Рођења и смрти узрокују многе важне посљедице у погледу уређења односа у породици, имовинских питања као насљеђа и друго...»

Основни прописи о грађанској регистрацији налазе се у члану I тих упутстава, гдје се прописује: »Сва рођења, вјенчања и смрти грађана која се догоде на подручју појединог Народноослободилачког одбора, морају да се упишу у матичне књиге.»

Значење матичних књига је истакнуто у члану 26 став 4 Устава ФНРЈ, гдје се наводи да је евиденција рођених, умрлих и вјенчаних стављена у надлежност државе. С циљем да се спроведе тај уставни пропис проглашен је 1. априла 1946. »Закон о државним матичним књигама«, чији су прописи јединствено вриједили на цијелом подручју бивше СФРЈ («Службени лист ФНРЈ» број 29/1946).

Сходно општим одредбама тог закона ради евиденције личних стања грађана воде се државне матичне књиге.

Сходно члану 3 тог закона државне матичне књиге су јавне књиге. Чињенице које су уписане у матичним књигама и које се њима доказују сматрају се истинитим док се судским путем не докаже супротно. Изводи из матичних књига имају доказну снагу јавних исправа. Матичне књиге водили су (члан 4 истог закона) тадашњи мјесни и градски, односно рејонски народни одбори. Чланом 8 предвиђено је да се у конзуларним и дипломатским представништвима ФНРЈ, гдје је то потребно, воде и матичне књиге рођених и умрлих за држављане тадашње државе.

Матична књига рођених, како је то наведено у цитираном закону, основна је и главна матична књига јер се у њој биљеже и они подаци који се уписују у матичне књиге вјенчаних и умрлих.

Из матичне књиге рођених омогућен је увид у све податке који су одређивали грађански статус сваког лица, те је она на тај начин постала нека врста грађанског регистра.

У матичну књигу рођених уписивало се: рођење, посвојење, позакоњење, признање односно одрицање очинства и мајчинства, старатељство и престанак старатељства, промјена породичног (презимена) и рођеног имена.

Сем наведеног, у матичну књигу рођених уписивани су и дан, мјесец, година, час и мјесто рођења, породично и рођено име и пол дјетета, те подаци о породичном и рођеном имену, годинама старости, држављанству, народности, занимању и мјесту становања родитеља.

На основу Закона о државним матичним књигама министар унутрашњих послова прописао је Опште упутство за састав и вођење државних матичних књига, а објављено је у «Службеном листу ФНРЈ» број 29/46 4. априла 1946, гдје је наведено да се матичне књиге воде једнообразно на подручју цијеле тадашње државе, али се наводи, што је битно за праћење статистичких података о природном кретању становника, и слједеће: »...Матичар треба да приликом уписа у матичне књиге испуни статистички листић за сваки случај рођења, вјенчања и смрти. Обрасце за статистичке листиће са свим потребним упутствима прописује Државни статистички завод.»

У 1946. матичари су мјесечно достављали статистичким заводима котара и градова, а они статистичком заводу НРБиХ, податке о укупном броју живорођених, мртворођених и умрлих према полу, те податке о броју склопљених бракова за подручја за која су водили матичне књиге.

Сви подаци о виталним догађајима до 1950. прикупљали су се збирно према мјесту регистрације, тј. према мјесту гдје се случај догодио, односно према мјесту гдје је поједини случај рођења, вјенчања или смрти уписан у матичне књиге.

Од 1. јануара 1950. подаци се прикупљају на основу индивидуалних статистичких листића (образаца) за сваки уписани витални догађај, такође према мјесту регистрације.

Приликом уписа у матичну књигу рођених матичар је испуњавао за свако живорођено или мртворођено дијете посебан Статистички листић о рођењу.

Овај начин прикупљања индивидуалних података омогућио је обраду према мјесту сталног становања (пребивалишту), тј. према мјесту сталног становања мајке за рођену (живорођену и мртворођену) дјецу.

Како би се тачно спроводио принцип обраде података према мјесту сталног становања (пребивалишту), размјењивани су статистички листићи између тадашњих република. Та размјена је обављана све до 1991.

Обрадом података према мјесту сталног становања омогућено је да се прате виталне промјене сталног становништва, поготово при проучавању репродукције становништва, односно његовог повећања или смањења за одређено подручје.

Треба да се напомене да је од 1950. до 1959. на обрасцу било јединствено питање «које је дијете мајци по реду рођења», и то укупно, дакле живорођени и мртворођени заједно, док се 1959. то питање раздваја и посебно се исказује податак о реду рођења живорођене, а посебно о реду рођења мртворођене дјече. Године 1961. уводи се питање о «броју сада живе дјече» и на та се питања, дакле, о реду рођења живорођене и мртворођене дјече, те о томе «колико је од те дјече у животу», и сада уписује одговор на Статистички извјештај о рођењу.

1.2. ЗАКОН О МАТИЧНИМ КЊИГАМА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Закон о државним матичним књигама из 1946, те измјене и допуне током година, примјењивани су до 1992. када, је на основу Амандмана I тачка 5. став 3. на Устав РБиХ Предсједништво Републике Босне и Херцеговине, на предлог Владе Републике Босне и Херцеговине, донијело Уредбу са законском снагом о матичним књигама. Ова уредба објављена је 9. новембра 1992. у «Службеном листу РБиХ» број 20/92. С даном почетка примјене ове уредбе престају да важе Закон о матичним књигама («Службени лист СРБиХ» бр. 12/74, 38/86 и 33/90) и Закон о основним подацима за матичне књиге («Службени лист СФРЈ» број 6/73), који је Уредбом са законском снагом о преузимању и примјењивању савезних закона који се у Босни и Херцеговини примјењују као републички закон («Службени лист СРБиХ» број 20/92) преузет као републички закон.

Према Дејтонском мировном споразуму Босна и Херцеговина је држава подијељена на два ентитета: Федерацију Босне и Херцеговине и Републику Српску, те Брчко Дистрикт.

На основу члана 70 став 1 тачка 2 Устава Републике Српске, те члана 116 Пословника Народне скупштине Републике Српске, донесен је Закон о матичним књигама који је објављен у «Службеном гласнику Републике Српске» број 18/1999. Овај закон је у сагласности са законом који је објављен у «Службеном листу СРБиХ» број 20/92.

Федерација Босне и Херцеговине није доносила посебан закон него примјењује закон о матичним књигама објављен у «Службеном листу СРБиХ» број 20/92.

У основним одредбама Уредбе са законском снагом о матичним књигама («Службени лист СРБиХ» број 20/92) матичне књиге су дефинисане као евиденције о личним стањима грађана у које се уписују чињенице о рођењу, закључивању брака и смрти, као и примједбе у вези са овим чињеницама.

Сходно члану 1 став 3 Уредбе матичне књиге, изводи из матичних књига и увјерења која се издају на основу матичних књига су јавне исправе.

Сходно члану 2 став 1 Уредбе матичне књиге воде се за свако насељено мјесто посебно по матичним подручјима.

На основу члана 45 став 1 Уредбе са законском снагом о матичним књигама («Службени лист СРБиХ» бр. 20/92 и 6/93), министар унутрашњих послова донио је Упутство о вођењу матичних књига («Службени лист СРБиХ» број 21/93).

На основу члана 42 став 1 Закона о матичним књигама у Републици Српској («Службени гласник Републике Српске» број 18/99), министар Министарства управе и локалне самоуправе донио је Упутство о вођењу матичних књига («Службени гласник Републике Српске» број 21/99).

Овим упутствима прописује се начин на који се воде и чувају матичне књиге и списи, начин на који се врши увид у матичне књиге и списе, начин на који се издају изводи и увјерења на основу матичних књига и поступак на који се обнављају уништене или нестале матичне књиге.

Упутством је одређено и слједеће:

- матичне књиге воде се у два примјерка: први примјерак или изворник, и други примјерак који је препис првог примјерка;
- први примјерак или изворник матичне књиге увијек се води у облику књиге која је повезана у корице с нумерисаним странама и коју је овјерио надлежни орган;
- други примјерак матичне књиге води се на истом обрасцу као први примјерак, али не мора да буде укоричен док се налази код матичара;
- матичне књиге воде се код надлежног органа за свако насељено мјесто по матичним подручјима;
- у случају промјене матичног подручја закључене матичне књиге за насељена мјеста која су припала другом матичном подручју преузеће матичар тог матичног подручја, а незакључене матичне књиге наставиће да води матичар дотадашњег матичног подручја до краја године и по њиховом закључењу предаће их новом надлежном матичару.

Почетком слједеће године матичне књиге водиће се у складу с новим матичним подручјем;

- при спајању матичних подручја матичар треба да преузме све матичне књиге које су вођене за спојена матична подручја;

- при подјели матичних подручја или одвајању насељених мјеста или дијелова насељених мјеста из састава једног матичног подручја и припајању другом матичном подручју, матичне књиге преузеће матичар коме је припао већи дио матичног подручја које је подијељено.

1.2.1. МАТИЧНА КЊИГА РОЂЕНИХ

Сходно члану 5 Уредбе у матичну књигу рођених уписују се:

а) при основном упису:

1. подаци о рођењу, и то: име, презиме и пол дјетета, дан, мјесец, година, час и мјесто рођења дјетета, те држављанство (у Републици Српској на основу члана 4 Закона о матичним књигама националност и вјероисповијест);

2. подаци о родитељима дјетета, и то: име и презиме (за мајку и дјевојачко презиме), датум и мјесто рођења, држављанство, пребивалиште и адреса стана;

б) као накнадни уписи и биљешке:

1. јединствени матични број,
2. признавање и утврђивање очинства и материнства,
3. продужење и престанак продужења родитељског права,
4. позакоњење,
5. усвојење и престанак усвојења,
6. старатељство и престанак старатељства,
7. закључење, престанак и поништење брака, те проглашавање брака непостојећим,
8. промјена имена и презимена дјетета и промјена имена и презимена родитеља, односно усвојиоца,
9. промјена држављанства,
10. смрт и проглашење умрлим, као и други подаци одређени законом.

Сходно члану 6 Уредбе, упис рођења дјетета у матичну књигу рођених обавља се на основу усмене или писмене пријаве матичару матичног подручја на ком је мјесто у ком је дијете рођено.

Рођење дјетета на саобраћајном средству у току превоза пријављује се матичару матичног подручја на ком је мјесто гдје се путовање мајке завршило.

Сходно члану 8 Уредбе, рођење дјетета у здравственој установи дужна је да пријави здравствена установа.

Рођење дјетета ван здравствене установе дужан је да пријави отац дјетета, а ако он није у могућности да то учини или је непознат, рођење дјетета дужан је да пријави други члан домаћинства, односно лице у чијем стану је дијете рођено, или мајка чим за то буде способна, или бабица или љекар ако су учествовали при порођају, а ако ових лица нема или нису у могућности да рођење пријаве, рођење је дужно да пријави лице које је сазнало за рођење дјетета.

Рођење дјетета пријављује се у року од 15 дана од дана рођења (члан 7 Уредбе).

Ако је дијете мртво рођено ван здравствене установе, рођење мора да се пријави у року од 24 часа од рођења дјетета (члан 7 став 2 Уредбе).

Лица која су по пропису о личном имену овлашћена да одређују лично име дјетета дужна су да, ради уписа у матичну књигу рођених, пријаве надлежном матичару лично име дјетета најкасније у року од два мјесеца од дана рођења дјетета (члан 9 Уредбе).

Дијете чији су родитељи непознати уписује се у матичну књигу рођених која се води за мјесто гдје је дијете нађено.

Упис се врши на основу рјешења надлежног органа старатељства (члан 11 Уредбе).

1.2.2. ЗАЈЕДНИЧКЕ ОДРЕДБЕ УПИСА У МАТИЧНЕ КЊИГЕ

У Уредби са законском снагом о матичним књигама наведене су основне обавезе матичара:

- сходно члану 23 матичар уписује у матичне књиге само оне чињенице и податке који су му пријављени, односно које садржи акт надлежног органа;

- сходно члану 28 чињенице о рођењу или смрти, пријављене по истеку 30 дана од дана када су се десиле, матичар смије да упише у матичне књиге само на основу рјешења центра служби безбједности (у Републици Српској на основу рјешења општинског органа, члан 27 Закона о матичним књигама), на чијем се подручју води матична књига у коју треба да се изврши упис.

Сходно Упутству о вођењу матичних књига («Службени лист РБиХ број 21/93» и »Службени гласник Републике Српске» број 21/99), матичар:

- уписује у матичну књигу само оно што су странке пред њим изјавиле или што је у писмену садржано;

- упис обавља одмах по пријему пријаве или другог писмена. Ако матичар посумња у истинитост пријаве или се то покаже потребним, упис може да се одложи ради утврђивања истинитости података у пријави. Тачност података прије уписа у матичну књигу матичар је дужан да провјери по службеној дужности (члан 26 став 2 Уредбе);

- лични подаци родитеља новорођеног дјетета, лични подаци брачних другова и лични подаци за умрла лица уписују се на основу података из матичних књига или других јавних исправа. Уз мјесто рођења, у матичну књигу се уписује и назив општине;

- подаци о држављанству у матичној књизи рођених уписују се према прописима о држављанству;

- јединствени матични број грађана уписује се у матичне књиге сходно одредбама чл. 20 до 26 Правилника о обрасцима и начину вођења евиденције о јединственим матичним бројевима грађана и о уписивању матичног броја у матичне књиге («Службени лист СРБиХ» бр. 27/80 и 8/88).

- националност и вјероисповијест у матичне књиге рођених уписују се према изјави родитеља дјетета.

Ако мајка роди двоје или више дјеце одједном, свако се дијете уписује посебно у матичну књигу рођених по реду рођења. У рубрику »Примједбе« уписује се да су дјеца близанци и код сваког се наводи редни број под којим је уписан његов близанац.

Чињенице о рођењу мртвог дјетета уписују се у матичну књигу рођених с подацима који су предвиђени за живорођено дијете, а лично име се уноси на изричито захтјев родитеља. У рубрику »Примједбе« уписује се забиљешка »дијете је мртво рођено«.

Ако је приликом уписа чињенице рођења у матичну књигу рођених један родитељ дјетета непознат или су непознати други подаци, рубрике предвиђене за уношење односних података не попуњавају се, а у рубрику »Примједбе« уноси се забиљешка да су ти подаци непознати.

Ако је дијете нађено и подаци за оба родитеља непознати, у рубрику »Примједбе« уноси се забиљешка о рјешењу на основу ког је извршен упис, и то назив и сједиште органа старатељства, број и датум рјешења.

На основу рјешења о утврђивању родитеља матичар уписује податке у одговарајуће рубрике. У рубрику »Накнадни уписи и биљешке« уписује назив и сједиште органа, те број и датум рјешења којим је утврђен родитељ.

Материнство и очинство може да се призна пред матичаром, органом старатељства, судом или нотарем (члан 56 став 1 Породичног закона Федерације БиХ, »Службене новине Федерације БиХ« бр. 35/05 и 41/05; члан 112 став 1 Породичног закона Републике Српске, »Службени гласник Републике Српске« број 54/02).

Матичар надлежан за упис дјетета у матичну књигу рођених дужан је да у року 30 дана од пријема изјаве или записника о признању материнства затражи претходну сагласност од органа старатељства. Након што прибави сагласност органа старатељства, матичар уписује признање материнства у матичну књигу рођених.

Мајка може да да пристанак на признање очинства изјавом пред матичаром, органом старатељства, судом или нотарем (члан 62 став 3 Породичног закона Федерације БиХ, »Службене новине Федерације БиХ« бр. 35/05 и 41/05; члан 117 став 1 Породичног закона Републике Српске, »Службени гласник Републике Српске« број 54/02).

Сходно члану 34 Уредбе, чињеница рођења настала у иностранству уписује се у матичну књигу рођених која се води за насељено мјесто у ком је посљедње заједничко пребивалиште родитеља дјетета, а ако нису имали заједничко пребивалиште у матичну

књигу рођених која се води за насељено мјесто у ком је посљедње пребивалиште једног од родитеља.

У случају да посљедње пребивалиште лица не може да се утврди, извршиће се упис у одговарајућу матичну књигу по мјесту рођења односних лица. Ако ова лица нису ни рођена на територији БиХ извршиће се упис у одговарајућу матичну књигу која се води у граду Сарајеву у општини Центар-Сарајево (за подручје Федерације БиХ) или у Бањој Луци (за подручје Републике Српске).

Овдје треба да се напомене да је у Међународној конвенцији за људска (грађанска) и политичка права у члану 24 наведено да «свако дијете треба да буде евидентирано одмах након рођења и треба да добије име» (резолуција Генералне скупштине 2200А (XXI), анекс I, децембар 1996).

2. МЕТОДОЛОШКЕ ОСНОВЕ

У оквиру ових методолошких основа главни задатак је да се дефинишу циљ и предмет истраживања статистике рођених те да се одреди:

- систем који се примјењује у прикупљању података о рођеним односно у прикупљању података на основу уписа у матичну књигу рођених;
- дефиниције основних појмова који су примијењени у предмету истраживања и
- методе за израчунавање основних демографских показатеља у статистици рођених.

2.1. ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА

Циљ статистичког истраживања о рођеним је да се добију подаци о укупном броју рођене дјеце као основној компоненти природног кретања становништва, поготово о броју живорођене дјеце. Сем података о укупном броју живорођене дјеце, циљ овог истраживања је и да се добију подаци о полној структури рођених, али и просторној распоређености, поготово живорођене дјеце.

На основу података који су добијени из статистичког истраживања о рођенима, уз подјелу на живорођене и мртворођене, циљ овог истраживања је и да се добију подаци о мајци и оцу, њиховој старости, држављанству, националној припадности, вјероисповијести, школској спреми те економским обиљежјима, затим о карактеристикама рођења дјетета: датум и мјесто рођења и пол, података о томе да ли је дијете рођено у браку или ван брака, те основних карактеристика овог виталног догађаја као што је мјесто порођаја: здравствена установа или друго мјесто, помоћ при порођају - љекара, дипломиране бабице или другог лица, врста порођаја - једно, двоје, троје и више дјеце, датум склапања брака родитеља за дјecu рођену у браку, те о броју и редослиједу рођене, односно живорођене дјеце.

Уз добијање наведених података, циљ овог истраживања је да се добију основне базе за израчунавање низа аналитичких показатеља важних за анализе садашње, али и за

претпоставке о будућој популацији те за пројекције укупног становништва и његове структуре.

Континуирано, годишње се прати разлика укупног броја живорођених и умрлих лица, што је природни прираштај или пад становништва државе или одређеног подручја.

2.2. ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА И ЈЕДИНИЦЕ ПОСМАТРАЊА

Предмет овог истраживања је свако рођено дијете које је евидентирано у матичној књизи рођених на подручју Босне и Херцеговине.

Јединица посматрања је свако живорођено или мртворођено дијете уписано у матичну књигу рођених и за које матичар приликом евиденције у матичну књигу рођених попуњава Статистички листић о рођењу (образац ДЕМ-1).

За свако дијете из вишеструког порођаја, било живорођено или мртворођено, попуњава се посебан образац, и то оним редом којим су се рађала дјеца, односно како су и уписана у матичну књигу рођених.

Сходно правним прописима о вођењу матичних књига, случајеви рођења обавезно се уписују у матичне књиге подручја на ком су се десили, без обзира да ли лица на која се односе станују на том подручју или не.

Обрађени подаци о живорођеним и мртворођеним дају се према мјесту сталног становања мајке. Исказивање података на територијалном нивоу је основ за израду програма постнаталитетне бриге о дјечи и мајци, али и општу заштиту дјеце, жена и породица за тај политичко-територијални ниво.

2.3. ДЕФИНИЦИЈЕ, ОБЈАШЊЕЊА И МЕЂУНАРОДНЕ ПРЕПОРУКЕ

Дефиниције и објашњења садржана у овим методолошким упутствима заснивају се на Препорукама УН-а и Еуростата за прикупљање података виталне статистике, али и позитивним прописима Босне и Херцеговине.

2.3.1. МЕЂУНАРОДНЕ ПРЕПОРУКЕ

Године 1953. у оквиру Уједињених нација публиковане су међународне препоруке и стандарди ((Principles for a Vital Statistics System (United Nations publications, Sales No.1953.XVII.8)) за примјену у прикупљању и обради података виталне статистике. На изради тих препорука учествовали су стручњаци, представници 58 земаља свијета.

Препоруке су израђене ради дефинисања података виталне статистике који би били међусобно упоредиви, ако не за све земље свијета, а оно барем за већину чланица УН-а.

Након тога објављено је неколико УН-ових публикација типа приручника и /или препорука из подручја виталне статистике. Међу њима и 1999, односно 1973, као допуна прве публикације овог типа из 1953. (Principles and Recommendations for a Vital Statistics

System, Series M, No.19, Rev.1), гдје је, између осталог, дат препоручени садржај прикупљања података појединих виталних догађаја, њихове дефиниције те предлози за израду табела виталне статистике.

У препорукама се наводи да њихов основни циљ није да одређују захтјеве у односу на владе појединих земаља, већ да усмјеравају земље према развоју и оцјењивању система виталне статистике која се заснива на ваљаном грађанском евиденционом систему, користећи се притом и помоћним методама када су оне потребне.

У приручнику виталне статистике (Handbook of Vital Statistics System and Methods, Studies and Methods, Series F No.35, Volume I., United Nations, New York, 1991) грађанска регистрација је дефинисана као континуирана, стална и обавезна евиденција виталних догађаја и карактеристика виталних догађаја као што су рођење, смрт, вјенчање и развод брака. Све те регистрације заснивају се на националним законодавствима и приоритетни им је задатак да обезбиједи све потребне службене документе за грађане сваке од тих држава. Међутим, подаци који се прикупљају током процеса регистрације постају корисне и важне статистичке информације. Та евиденција виталних догађаја и попуњавање појединачних статистичких извјештаја континуирани је извор података виталне статистике.

Сем организације УН, чије основне поставке примјењује и Еуростат, велику улогу у изради стандарда и класификација које се користе у виталној статистици, али и ревидирању комплетног система виталне статистике, има и Свјетска здравствена организација (WHO-World Health Organisation).

Избор садржаја у статистици рођених, као и у осталим подручјима виталне статистике, треба примарно да се заснива на државном (националном) потенцијалу везано уз законске одредбе о евидентирању података виталне статистике (Закон о матичним књигама, «Службени лист СРБиХ» број 20/92 и «Службени гласник Републике Српске» број 18/99), а тиме и уз државне (националне) потребе, али и међународне захтјеве поређења података о рођеним, односно о осталим виталним догађајима.

Да би се задовољиле државне (националне) и међународне потребе за подацима виталне статистике, односно подацима о рођеним, све би земље требале у статистичко истраживање о рођеним да уграде заједнички основни скуп питања, с тим да се тај садржај допуњава зависно од потреба сваке земље.

Како би подаци виталне статистике, а тиме и подаци о рођеним, били упоредиви на међународном нивоу, треба да се користе дефиниције у складу с међународним стандардима те, у сваком случају, у складу с дефиницијама које су примијењене у попису. Примјена дефиниција које су коришћене у попису посебно је важна јер се велики дио стопа у виталној статистици израчунава стављањем у однос појединих виталних догађаја (фреквенција) и адекватних контингената становништва или укупне популације. Кад се подаци пописа и виталне статистике не би заснивали на истим дефиницијама, стопе виталне статистике било би тешко или готово немогуће интерпретирати.

У Препорукама УН-а за систем виталне статистике дат је препоручени садржај и његове дефиниције (Principles and Recommendations for a Vital Statistics System, Revision 2, United Nations, New York, 2001) за свако живорођено и мртворођено дијете (дефиниције

живорођеног или мртворођеног дјетета усклађене према стандардима Свјетске здравствене организације), који је подијелен на основни и допунски садржај.

Треба да се напомене да се у статистици рођених у Босни и Херцеговини не прикупља дио допунског или необавезног садржаја из препорука УН-а о мајци и оцу, и то:

- писменост,
- социоекономски статус,
- трајање становања у уобичајеном мјесту становања,
- мјесто становања одређеног датума у прошлости,
- мјесто рођења,
- мигрантски статус.

2.3.2. САДРЖАЈ ПОДАТАКА СТАТИСТИКЕ РОЂЕНИХ, ДЕФИНИЦИЈЕ И ОБЈАШЊЕЊА

Јасне, потпуне и једнообразне дефиниције, као основни принципи, усклађене са међународним препорукама, нужно су потребни елементи у евидентирању виталних догађаја. Довољно флексибилним системом обраде података виталне статистике и примјеном нових метода прикупљања података или прилагођавањем постојећих омогућава се општа упоредивост с обзиром на територијалну распрострањеност на државном и међународном нивоу. То треба да се има у виду приликом израде серија података, поготово да се води рачуна о томе да се подаци обрађују за најниже територијалне јединице (насељена мјеста) ако се исказују на регионалном нивоу (честе територијалне промјене у Босни и Херцеговини - промјене назива насељених мјеста, општина).

У наставку се даје, у складу са годишњим програмом/планом, садржај података који се прикупљају у статистици рођених, те објашњења, дефиниције и попис свих позитивних прописа у БиХ на којима се заснива истраживање о рођеним.

а) Карактеристике евиденције

(1) Мјесто рођења - географска карактеристика

Мјесто рођења дефинисано је као географско подручје гдје је дијете рођено.

Мјесто рођења је мјесто гдје је дијете рођено или, за нађено дијете, гдје је нађено. Ако је дијете рођено на територији Босне и Херцеговине, мјестом рођења сматра се насеље Босне и Херцеговине у ком је дијете рођено, а ако је рођено у иностранству, мјестом рођења сматра се она страна држава у којој је дијете рођено.

У складу с Упутством о вођењу матичних књига («Службени лист РБиХ» број 21/93 и «Службени гласник Републике Српске» број 21/99) рођење дјетета у саобраћајном средству (авиону, возу и сл.) као мјесто рођења у матичну књигу рођених уписује се мјесто у ком је путовање мајке завршено.

Упутством је такође наведено да се чињеница рођења дјетета у саобраћајном средству пријављује матичару матичног подручја мјеста у ком је путовање дјететове мајке завршено.

(2) Мјесто евиденције

Матични биро и његова матична подручја унутрашње су организационе јединице бироа за општу управу, гдје се, уз остале послове везане за лична стања грађана, обављају уписи свих рођених за надлежно подручје у матичну књигу рођених.

Сем података о матичном подручју и матичном бироу, прикупљају се и подаци о кантону (само у Федерацији БиХ) коме матични биро и његова матична подручја припадају.

(3) Текући број уписа у матичну књигу рођених

Односи се на редни број под којим је дијете уписано у матичну књигу рођених у текућој години.

(4) Датум уписа

Уписује се дан, мјесец и година када је извршен упис дјетета у матичну књигу рођених.

b) Врста виталног догађаја

Односи се на чињеницу врсте рођења, односно рођења живорођеног или мртворођеног дјетета.

Рођење је процес порађања дјетета.

(5) Живорођено дијете

Живорођеним дјететом сматра се свако дијете које приликом рођења дише и показује друге знакове живота као што су куцање срца, пулсирање пупчане врпце и несумњиво кретање вољних мишића.

Ако дијете убрзо након порођања умре, најприје се региструје као живорођено, а затим као умрло дојенче.

(6) Мртворођено дијете

Од 2001. године, сходно препорукама Скупштине Свјетске здравствене организације и Међународног удружења гинеколога (FIGO), ***мртворођеним*** се сматра дијете рођено, односно извађено из тијела мајке без икаквих знакова живота, тј. ако није дисало нити показивало неки други знак живота, а ношено је дуже од 22 седмице (приближно 6 мјесеци) и које има порођајну тежину 500 г и више.

У складу с Упутством о вођењу матичних књига («Службени лист РБиХ» број 21/93 и «Службени гласник Републике Српске» број 21/99) чињеница о рођењу мртворођеног дјетета уписује се у матичну књигу рођених с подацима који су предвиђени за живорођено дијете, а лично име се уноси на изричит захтјев родитеља. У рубрику «Примједбе» уписује се забиљешка «дијете је мртво рођено».

Избацивање мртвог плода који је ношен мање од 22 седмице сматра се побачајем (абортусом), без обзира на то да ли је ријеч о природном или намјерном прекиду

трудноће, и не региструје се у матичним књигама, нити се ти подаци исказују у укупном броју мртворођених.

с) Карактеристике дјетета

(7) Име дјетета

У складу с одредбама Закона о матичним књигама, у матичну књигу рођених уписује се име и презиме дјетета.

(8) Пол дјетета

Пол је основна карактеристика дјетета и у складу с одредбама Закона о матичним књигама у матичну књигу рођених уписује се пол дјетета (мушко, женско).

(9) Дијете рођено у браку или ван брака (законитост дјетета)

Дјететом рођеним у браку или брачним дјететом сматра се оно дијете које је рођено у браку који је склопљен сходно законским одредбама и оно које је рођено током 300 дана од престанка брака.

Брак је, сходно члану 6 односно члану 4 Породичног закона («Службене новине Федерације БиХ» број 35/05 и «Службени гласник Републике Српске» број 54/02), законом уређена заједница живота жене и мушкарца.

У складу с одредбама породичних закона (члан 53 ФБиХ и члан 109 РС), дјететовом мајком сматра се жена која га је родила, док се дјететовим оцем (члан 54 ФБиХ и члан 109 став 2 РС) сматра мајчин муж ако је дијете рођено за вријеме док је трајао брак или у периоду до 300 дана од када је престао брак.

Ако мајчинство или очинство не може да се одреди сходно чл. 53 или 54 Породичног закона ФБиХ или члану 109 став 1 и став 2 Породичног закона РС, утврђује се признањем родитеља или судском одлуком (члан 55 ФБиХ; члан 112 РС).

Сходно члану 56 став 1 (ФБиХ) и члану 112 став 1 (РС), мајчинство и очинство може да се призна пред матичаром, органом старатељства, судом или нотарем.

За упис признања очинства потребан је пристанак дјететове мајке (члан 62 ФБиХ; члан 117 РС).

Сходно члану 66 (ФБиХ), ако приликом уписа дјетета у матичну књигу рођених нема података о дјететовом оцу, матичар треба да упозна мајку са правом дјетета да зна ко му је отац и са поступцима који могу да се предузму да би се боље остварило то право. Такође мајка може матичару да да изјаву у записник кога сматра дјететовим оцем, што се уједно сматра пристанком на признање очинства.

У складу с одредбама Закона о матичним књигама, у матичну књигу рођених (члан 11 «Службени лист РБиХ» број 20/92 и члан 10 «Службеног гласника РС» број 18/99) уписује се чињеница нађеног дјетета.

d) Карактеристике догађаја

(10) Датум рођења и ЈМБГ

Уписује се дан, мјесец и година када је дијете рођено.

Јединствени матични број грађана (ЈМБГ) у матичне књиге уписује се сходно одредбама чл. 20 до 26 Правилника о обрасцима и начину вођења евиденције о јединственим матичним бројевима и о уписивању матичног броја у матичне књиге («Службени лист СРБиХ» бр. 27/80 и 8/88).

Ако ЈМБГ није одређен до дана када је достављен образац статистичком заводу, онда се уписује само датум рођења.

Датум рођења за нађену дјецу (находчад) уписује се сходно процјени надлежног органа који саставља записник о нађеном дјетету.

(11) Мјесто порођаја и помоћ при порођају

Мјесто порођаја односи се на врсту установе (породилишта) у којој се дијете родило (болница или друга здравствена установа), код куће (стан) или на другом мјесту (нпр. затвору, институцији за социјалну заштиту, или у саобраћајном средству - воз, авион, брод и сл.)

Стручном помоћи при рађању сматра се помоћ доктора медицине или дипломиране бабице.

За дјецу рођену у породилишту сматра се да је при порађању пружена стручна помоћ.

Ако је, за дјецу рођену «на другом мјесту», помоћ при порађању пружила медицинска сестра, болничарка или друго лице које није квалификовано за пружање помоћи при порођају, сматра се да је дијете рођено без стручне помоћи.

(12) Тежина дјетета при рођењу (Порођајна тежина)

Порођајна тежина је прва тежина фетуса или новорођенчета добијена одмах након рођења. За живорођене, порођајна тежина би по могућности требала да се измјери унутар првог часа живота прије значајних постнаталних (постпорођајних) губитака тежине. Актуелна тежина би требала да се забиљежи до степена тачности до ког је измјерена. Тежина не би требала да се биљежи групно. Тежина може да буде биљежена у фунтама или унцама ако је то мјерна вриједност у земљи, конверзија у грамску класификацију би требала да се уради као дио процеса уношења у табеле. Статистичко попуњавање табеле укључује 500 грамско груписање за порођајну тежину.

Дефиниције «ниске», »веома ниске» и «екстремно ниске» порођајне тежине нису међусобно искључиве категорије. Испод постављених лимита (граница), оне су све укључиве и стога се преклапају (нпр. »ниски» укључује «веома ниску» и »екстремно ниску» и «веома ниска» укључује «екстремно ниску»). Ниска порођајна тежина дефинисана је како слиједи:

Ниска порођајна тежина = мање од 2.500 грама (г)
(до и укључујући 2.4999 г)

Веома ниска порођајна тежина = мање од 1.500 грама (г)
(до и укључујући 1.4999 г)

Екстремно ниска порођајна тежина = мање од 1.000 грама (г)
(до и укључујући 999 г).

(13) Врста порођаја (број дјеце у посматраном порођају)

Врста порођаја односи се на једноструку или вишеструку трудноћу, односно на број новорођенчади рођених у посматраном порођају (једно, двоје-близанци, троје и више).

е) Карактеристике мајке

(14) Презиме и име

Уписује се презиме и име мајке онако како је уписано у матичну књигу рођених.

(15) Датум рођења и ЈМБГ

Односи се на датум рођења мајке (дан, мјесец и година). На основу овог податка израчунава се старост мајке у тренутку рођења дјетета, а изражава се у навршеним годинама живота.

Јединствени матични број грађана (ЈМБГ) у матичне књиге уписује се сходно одредбама чл. 20 до 26 Правилника о обрасцима и начину вођења евиденције о јединственим матичним бројевима и о уписивању матичног броја у матичне књиге («Службени лист СРБиХ» бр. 27/80 и 8/88).

(16) Пребивалиште и боравиште

Пребивалиште и боравиште је географска локација у земљи, територијална јединица или већа географска цјелина (политичко-територијална јединица) или географска локација у страној земљи у којој мајка новорођенчета има пребивалиште или боравиште.

Под пребивалиштем сматра се општина или дистрикт у ком се држављанин настани с намјером да тамо стално живи (Закон о пребивалишту и боравишту држављана БиХ, »Службени гласник БиХ» број 32/01). Ту законску одредбу «пребивалишта» одређују двије чињенице: настањеност у одређеном насељу и намјеру лица да у том насељу стално живи.

Под боравиштем се сматра општина или дистрикт гдје се држављанин настани с намјером да тамо привремено живи.

У складу с чланом 4 и чланом 8 важећег закона, држављани пријављују и одјављују пребивалиште и боравиште.

Пријављивање и одјављивање пребивалишта, као и адресе становања, обавезно је за све држављане.

Пријављивање и одјављивање боравишта је добровољно.

У року од 60 дана од успостављања пребивалишта, држављанин подноси захтјев за пријаву пребивалишта/боравишта надлежном органу у мјесту свог пребивалишта или боравишта наводећи своју кућну адресу.

Сходно Закону о кретању и боравку странаца и азилу, члан 52 («Службени гласник БиХ» број 29/03), боравиште странца је мјесто у коме странац борави до годину дана у привременом боравку, док је пребивалиште мјесто у коме се странац, који има одобрен стални боравак на територији БиХ, настанио с намјером да у њему стално живи.

Боравак странаца је сходно члану 31 овог закона одређен као: визни, безвизни, привремени и стални боравак:

- a) визни боравак је право на боравак странца у БиХ у времену које је наведено у визи,
- b) безвизни боравак је право на боравак странаца који долазе из земаља безвизног режима,
- c) привремени боравак је боравак на територији БиХ у трајању до годину дана,
- d) стални боравак је боравак на територији БиХ у неограниченом временском периоду.

Сходно члану 32 истог закона одобрење за привремени боравак мора да има странац који намјерава да борави у Босни и Херцеговини и након рока који је одређен визом, односно рока који је одређено за безвизни боравак.

Одобрење за први привремени боравак (члан 33 Закона о кретању и боравку странаца и азилу) издаје се за период до једне године, а може да се продужава на захтјев странца. Стални боравак (члан 40 Закона о кретању и боравку странаца и азилу) издаје се странцу под условом да на основу одобрења привременог боравка непрекидно живи на територији БиХ најмање пет година прије него што поднесе захтјев да му се одобри стални боравак.

Странац коме је одобрен стални боравак дужан је да пријави пребивалиште и промјену адресе стана у мјесту пребивалишта у року од осам дана од дана пријема одлуке о одобрењу сталног боравка, односно од дана доласка у мјесто пребивалишта, односно од дана промјене стана.

Странац коме је одобрен привремени боравак дужан је да пријави боравиште и промјену адресе стана у року од 48 часова од дана пријема одлуке о одобрењу привременог боравка, односно од дана доласка у мјесто боравка, односно од дана промјене стана.

О странцима на привременом боравку и сталном боравку, те пријави о одјави пребивалишта односно боравишта или промјени адресе стана, води се евиденција. Ту евиденцију у оквиру свог дјело круга рада води надлежни орган (члан 91 Закона о кретању и боравку странаца и азилу).

У истраживању о рођеним, везано уз пребивалиште/боравиште, прикупљају се и подаци који се односе на сљедеће просторне јединице:

- кантон (само за подручје Федерације),
- општина,
- насеље.

Кантон је јединица локалне управе и самоуправе. Подручје кантона одређује се тако да оно буде израз историјских, саобраћајних и привредних фактора и да представља природну самоуправну цјелину. Подручје кантона дефинисано је подручјем општина које му припадају.

Општина је јединица локалне самоуправе основана за подручје неколико насеља која представљају природну, привредну и друштвену цјелину, те која су повезана заједничким интересима становништва. Подручје општине дефинисано је насељима која јој припадају.

Насеље је просторна антропогеографска јединица која се састоји од грађевинског подручја и подручја за друге намјене, а има сопствени систем обиљежавања зграда у оквиру насеља или у оквиру уличног система у насељу. Насеље може да припада само једној општини.

Назив кантона, општине и насеља (мјеста) треба да се упише према територијалној подјели која важи у тренутку уписа у матичну књигу рођених.

За насеље као одговор треба да се упише назив мјеста (самостално насеље, а не његов дио) у ком мајка стално станује и назив општине којој то мјесто припада. За мајку која је родила дијете у мјесту које није мјесто њеног сталног становања (нпр. у гостима, болници итд.), уписује се мјесто у коме је она стално настањена, тј. њено пребивалиште.

За нахочад се уписује назив државе, кантона, општине и насеља гдје је дијете нађено.

Ако је мајка одсутна из пребивалишта дуже од једне године уписује се мјесто боравка (у обзир се узима година која претходи датуму рођења дјетета).

Ако мајка борави у иностранству дуже од једне године обавезно се уписује мјесто и назив државе њеног боравка.

(17) Датум закључења брака

Односи се на дан, мјесец и годину када је склопљен брак мајке живорођеног или мртворођеног дјетета.

На основу података о датуму закључења брака и рођења дјетета (живорођеног или мртворођеног) израчунава се податак о трајању брака.

(18) Брак по реду

Односи се на садашњи брак (који је по реду), с тим да се узимају у обзир само они бракови који су склопљени у складу са законским одредбама.

(19) Број рођене дјеце

- укупан број рођене дјеце

Односи се на редосљед порода односно на укупан број дјеце коју је мајка родила (живорођена и мртворођена дјеца) укључујући новорођено дијете (живорођено или мртворођено), без обзира на то да ли су дјеца рођена у браку или ван брака.

- број живорођене дјеце

Односи се на укупан број живорођене дјеце коју је мајка родила укључујући посматрано живорођено дијете, без обзира на то да ли су дјеца рођена у браку или ван брака. У случају вишеструког порођаја у обзир се узимају сва живорођена дјеца.

- број мртворођене дјеце

Односи се на укупан број мртворођене дјеце коју је мајка родила, без обзира на то да ли су дјеца рођена у браку или ван брака.

(20) Број дјеце која су у животу

Односи се на број живорођене дјеце коју је мајка родила а која су у животу, укључујући новорођено живорођено дијете.

(21) Број дјеце рођене у овом браку

- укупан број рођене дјеце

Односи се на укупан број дјеце (живорођена и мртворођена) рођене у овом браку (у вријеме актуелног виталног догађаја - рођења).

Узимају се у обзир само дјеца рођена у садашњем браку (не узимају се у обзир дјеца из пријашњих бракова и ванбрачна дјеца).

- број живорођене дјеце

Односи се на укупан број живорођене дјеце рођене у овом браку.

- број мртворођене дјеце

Односи се на укупан број мртворођене дјеце коју је мајка родила у овом браку.

(22) Држављанство

Држављанство се дефинише као сталан правни однос појединог лица с државом која појединцу признаје посебан правни статус.

Држављанство БиХ према Закону о држављанству («Службени гласник БиХ» број 13/99) и Закону о измјенама и допунама Закона о држављанству БиХ («Службени гласник БиХ» бр. 41/02, 6/03, 14/03 и 82/05) стиче се:

1. поријеклом;
2. рођењем на територији БиХ;
3. усвајањем;
4. натурализацијом;
5. путем међународног споразума.

Сходно члану 6 овог закона дијете држављанство БиХ поријеклом стиче:

1. ако су оба родитеља били држављани БиХ у вријеме дјететовог рођења, без обзира на мјесто његовог рођења;
2. ако је један родитељ био држављанин БиХ у вријеме дјететовог рођења, а дијете је рођено на територији БиХ;
3. ако је један родитељ био држављанин БиХ у вријеме дјететовог рођења, а дијете је рођено у иностранству, ако би оно иначе било без држављанства;
4. ако је рођено у иностранству, а један родитељ је био држављанин БиХ у вријеме дјететовог рођења, под условом да до времена када напуни 23. године:
 - буде регистрован у сврху евидентирања БиХ држављана код компетентних власти у БиХ у земљи или иностранству;
 - има стално мјесто боравка на територији БиХ.

Држављанство БиХ стиче и дијете рођено или нађено на територији БиХ чија су оба родитеља непозната, или непознатог држављанства, или без држављанства, или ако је дијете без држављанства.

Дијете млађе од 18 година, које је у потпуности усвојио држављанин БиХ, такође стиче држављанство БиХ.

(23) Национална - етничка припадност

Национална - етничка припадност је обиљежје које означава припадност појединца народу или етничкој групи.

У складу са Законом о заштити права припадника националних мањина (члан 3 »Службени гласник БиХ» број 12/03) национална мањина је дефинисана као дио становништва - држављана БиХ који не припадају ни једном од три конститутивна народа (Бошњаци, Хрвати и Срби), а сачињавају је људи истог или сличног етничког поријекла, исте или сличне традиције, обичаја, вјеровања, језика, културе и духовности и блиске или сродне историјске прошлости и других карактеристика.

Сходно члану 3 став 2 Закона о заштити права припадника националних мањина (»Службени гласник БиХ» број 12/03), БиХ штити положај и равноправност припадника националних мањина.

(24) Вјероисповијест

Вјера је обиљежје које означава припадност појединца одређеној вјерској заједници и при томе није важно да ли је лице уписано у књиге припадника неке вјероисповијести, већ да ли оно само себе сматра припадником неке вјероисповијести или не, без обзира на то да ли је лице практични вјерник или није.

Законом о слободи вјере и правном положају цркава и вјерских заједница у БиХ чланом 2 («Службени гласник БиХ» број 5/04) дефинисано је да су цркве и вјерске заједнице, установе и организације вјерника, засноване у складу са сопственим прописима, учењима, вјерама, традицијама и пракси, којима је призната правна способност и које су уписане у регистар цркава и вјерских заједница у Босни и Херцеговини.

Сходно члану 4 став 1 Закона о слободи вјере и правном положају цркава и вјерских заједница у БиХ («Службени гласник БиХ» број 5/04), свако има право на слободу вјере и увјерења, укључујући и слободу јавног исповиједања, односно неисповиједања вјере.

(25) Највиша завршена школа

Највиша завршена школа подразумијева највиши ниво образовања стечен завршавањем неке редовне школе, завршавањем школе која замјењује редовну школу (нпр. школа за образовање одраслих), полагањем приватних испита у редовној школи или завршавањем курсева за скраћено завршавање неке школе, којим је по важећим прописима стечена одређена школска спрема. Курсеви који не дају свједочанства неке редовне школе, односно курсеви који нису у систему образовања БиХ, не узимају се у обзир као завршена школа. Завршавање једног или више разреда школе вишег ранга која није завршена не узима се у обзир. Ученици средњих школа исказују се у групи «Основне школе», а студенти у одговарајућој групи «Средњих школа». Изузетак чине само лица која немају завршено основно образовање, те се подаци за њих разврставају по групама разреда.

Модалитет «Без школе» односи се на лица која нису ишла у школу.

Модалитет «Непотпуна основна школа» односи се на лица која су завршила неки од разреда основне школе (нпр. 1-4 или 5-7 разреда основне школе).

Модалитет «Основна школа» односи се на лица која су завршила основну (осмогодишњу) школу, пријашњу осмољетку или седмољетку, пријашњу нижу гимназију, односно ниже разреде гимназије, пријашњу грађанску школу и остале сличне школе нивоа «мале матуре».

Модалитет «Средњих школа» подијељен је у двије основне групе:

- школе за занимања у трајању 2 до 3 године,
- школе за занимања у трајању од 4 године и гимназије.

Група «школа за занимања у трајању 2 до 3 године и школе за КВ (квалификоване) раднике» односи се на лица са завршеном школом за ученике у привреди, школом са

практичном обуком, индустријском и занатском школом, средњим усмјереним образовањем у трајању краћем од 4 године и сличним школама.

Група «школа за занимања у трајању од 4 године и гимназије» односи се на лица са завршеном средњом техничком, средњом економском или медицинском и другом стручном школом у трајању 4 године, лица са положеним испитом зрелости (матуром) у гимназији било ког усмјерења, вјерске школе и средње усмјерено образовање без обзира на струку у трајању 4 године.

Модалитет “Виша школа и I (VI) степен факултета у трајању 2 до 3 године” односи се на лица која су завршила стручни студиј у трајању 2 до 4 године или пријашњи I (VI) степен студија у трајању 2 до 3 године на вишој или високој школи (педагошка и умјетничка академија).

Модалитет “Факултет и умјетничка академија” односи се на лица која су завршила факултет или умјетнички студиј (пријашњи VII степен студија) на факултету, умјетничкој академији или високој школи у трајању 4 и више година.

Модалитет “Магистериј” односи се на лица која су завршила постдипломски студиј и стекла назив магистра.

Модалитет “Докторат” односи се на лица која су одбранила докторску дисертацију и стекла назив доктора наука.

За лица која су завршила неку школу у иностранству исказује се она школа која одговара истом нивоу школе у Босни и Херцеговини.

(26) Активност

Активним становништвом сматрају се она лица која обављају занимање, тј. која својим радом (у радном односу или самостално на свом или породичном имању, у занатској или другој радионици, у кући и сл.) зарађују средства за живот или не обављају занимање, али траже прво или поновно запослење.

- Положај и активности

Лица која обављају занимање у радном односу или самостално сматрају се лицима која раде код послодавца у било ком сектору својине, самостално обављају дјелатност у сопственом предузећу, радњи или слободном занимању са или без запосленика, самостално обављају дјелатност на свом пољопривредном газдинству са или без запосленика и чланови породице који помажу у предузећу, радњи или на пољопривредном газдинству неког од чланова домаћинства.

Занимање подразумијева врсту посла коју лице обавља ради стицања средстава за живот. Занимање се дефинише као скуп послова и радних задатака који су својим садржајем и врстом организационо и технолошки сродни и повезани, а за њихово обављање су потребни знање, способност и вјештина.

Занимање незапослених лица, односно лица која траже поновно запослење, одређује се према пословима које је лице обављало прије настанка незапослености.

Занимање незапослених без радног искуства, односно лица која траже прво запослење, исказује се према оспособљености за рад школовањем или на други начин.

Посао (радно мјесто) се дефинише као скуп радних задатака које извршава једно лице.

Лицима са личним приходом сматрају се пензионери свих категорија, лица која примају социјалну помоћ или имају приход од давања у закуп земље, куће, трговине, радионице или друге имовине.

Под приходом се подразумијевају сва редовна примања и приходи сем примања која се остварују радом односно обављањем занимања.

Пензија (старосна, инвалидска, породична) је примање које се односи само на оно лице на чије име гласи рјешење, без обзира на то да ли је лице пензију остварило у земљи или иностранству.

Старосну, пријевремену или пуну пензију стиче осигурано лице које је то право остварило сопственим радом у прописаном трајању и навршеним годинама живота.

Инвалидску пензију стиче осигурано лице код ког је настао губитак радне способности.

Породичну пензију стичу чланови породице након смрти носиоца пензије.

Социјалне накнаде подразумијевају новчана примања која добијају лица према разним основама стицања као што су примања на име порођајног допуста, боловања, тјелесног оштећења и туђе његе, социјална помоћ, рехабилитација и запошљавање инвалидних лица, дјечији додатак, накнаде лицима у статусу расељених, повратника и сл.

Приходи од имовине односе се на приходе које остварују она лица на чије име гласе имовина и имовинска права стечена пријашњим радом, а укључују приходе од најма соба, стана, куће, гараже, пословног простора, земље, покретне имовине (аута, брода, стоке и сл.), приходе од дивиденди на акције или распоређене добити предузећа (тако ће се нпр. за лица која су уложила средства у пословање предузећа или заната и само учествују у расподјели добити сматрати да имају добит од имовине), приходе од патената, лиценци, ауторских права, те штедња и приходи од камата на штедне улоге и камата на обвезнице и друге вредносне хартије и сл.

Остале приходе лица остварују рјешењем или уговором, тј. документом који гласи на име и на рок, а односе се на стипендије, преквалификације, незапосленост, али и на нека посве једнократна примања као што су награде за успјех током школовања, примања од осигуравајућих завода на име озљеди, инвалидности или смрти, примања од осигуравајућих завода на име оштећене или уништене имовине, примања за национализовану или експроприсану имовину, алиментација и сл.

Издржавана лица су она лица која немају сопствених средстава за живот и издржавају их родитељи, супружници, рођаци, несродници или разне државне, хуманитарне, вјерске или сличне институције.

Лица на раду или боравку у иностранству су они грађани Босне и Херцеговине који раде у иностранству код страног послодавца, самостално или бораве у иностранству као чланови породице лица на раду.

Овдје нису укључена лица која у иностранству бораве као запослени у дипломатско-конзуларним службама и чланови њихових породица.

Страни послодавац је страни власник или предузеће, те државна и јавна установа стране државе. Исто тако, страним послодавцем се сматра и наш држављанин који има регистровано предузеће односно радњу у иностранству у којој запошљава и наше раднике.

Самосталан рад у иностранству је рад у сопственом предузећу, радњи, бироу, ординацији и сл.

(27) Положај у запослености

Положај у запослености односи се на лица која обављају занимање у радном односу или самостално.

Положај у запослености дефинише однос сваког лица које обавља неку економску активност према његовом запослењу, то јест да ли је лице запосленик, власник/сувласник (послодавац), власник/сувласник без запосленика, тј. лице које ради за сопствени рачун (самозапосленик), те члан домаћинства који помаже (неплаћени породични радник).

Запосленик је лице које ради за послодавца у било ком сектору својине, односно лице које према формалном или неформалном, у правилу договору с послодавцем (домаћим или страним), ради у земљи или иностранству за противнакнаду у облику наднице, плате, провизије и исплате према учинку у новцу или натури.

Овдје су укључени и радници дипломатско-конзуларних служби Босне и Херцеговине у иностранству.

Власник/сувласник са запосленицима (послодавац) је лице које радећи у сопственом предузећу, радњи, слободном занимању (сам или са једним или више партнера сувласника) или пољопривредном газдинству, обавља посао или само управља и води пословање и трајније запошљава једно или више лица која код њега раде као запосленици.

Власник/сувласник без запосленика је лице које у свом предузећу, радњи, слободном занимању или пољопривредном газдинству самостално обавља посао у ком не запошљава раднике, а у обављању посла може да се користи мањом или нередовном помоћи чланова свог домаћинства.

Члан домаћинства који помаже је лице које редовно ради у предузећу, радњи, слободном занимању, на пољопривредном газдинству и сл. у својини неког од чланова домаћинства, али за тај рад не добија накнаду нити се за њега уплаћују доприноси.

f) Карактеристике оца

- (28) Презиме и име
- (29) Датум рођења и ЈМБГ

На основу података о датуму рођења израчунава се старост оца у тренутку дјететовог рођења, а изражава се у навршеним годинама живота.

- (30) Држављанство, објашњено под (22)
- (31) Национална - етничка припадност, објашњено под (23)
- (32) Вјероисповијест, објашњено под (24)
- (33) Највиша завршена школа, објашњено под (25)
- (34) Активност, објашњено под (26)
- (35) Положај у запослености, објашњено под (27)

2.4. МЕТОДЕ ЗА ИЗРАЧУНАВАЊЕ ОСНОВНИХ ДЕМОГРАФСКИХ ПОКАЗАТЕЉА

Демографске појаве се за одређени временски период, а то је најчешће календарска година, упоређују помоћу разних стопа које се израчунавају као омјер (разломак) одређених виталних догађаја (нпр. живорођени у статистици рођених) и укупног броја становника или његових супконтингената. Овај омјер је познат под називом стопа. Стопа је обично омјер величине као дијела и цијеле појаве на 1000 јединица посматране појаве (нпр. становника). У литератури су ове стопе познате као периодичне, и то углавном годишње, док се кохортне стопе односе на одређене генерације или контингенте становништва, односно старосне групе популације рођене одређених година.

Дефиниције и објашњења за израду стопа с подручја виталне статистике преузете су из међународних препорука за прикупљање и обраду података виталне статистике и публикација др Alice Wertheimer-Baletić, »Демографија (становништво и економски развитак)«, Информатор, Загреб 1982. и исти аутор, »Становништво и развој«, МАТЕ, Загреб, 1999.

Појам генерације односи се на групу људи рођених у одређеном периоду, у једној или више календарских година.

Појам кохорте означава групу људи која је међусобно повезана одређеним «догађајем» у специфичном (одређеном) периоду (нпр. рођени истих година, вјенчани истих година и сл.).

Анализа кохорте означава методу анализирања података појединаца одређене кохорте (групе старости) кроз њихов животни вијек или за одређени временски период.

Уобичајена је подјела стопа на опште и специфичне: општа стопа исказује однос одређене демографске појаве и цијеле популације односно одређених контингената становништва, док специфичне стопе исказују тај омјер у односу на одређене године старости, пол и сл. тих контингената.

Демографско проучавање наталитета, односно фертилитета, бави се појавом повезаном с репродукцијом становништва.

Наталитет, односно фертилитет, позитивне су компоненте природног кретања становништва. Иако су то готово исти појмови, у стручној литератури се под појмом наталитет подразумијева родност, док се под појмом фертилитета подразумијева плодност. Оба појма односе се на исту појаву, тј. на број рођења односно на број живорођене дјеце.

Кад се посматра укупан број рођене дјеце, тј. број живорођених и мртворођених, тада се тиме подразумијева укупан наталитет или укупан фертилитет.

У демографској теорији појављује се, сем појма фертилитет, и појам фекондитет. Под појмом фекондитета подразумијева се потенцијална, физиолошка плодност или способност да се учествује у репродукцији становништва (жене, мушкарци, брачни пар). Под појмом фертилитета подразумијева се физиолошка способност или ефективна плодност изражена бројем рођених (живорођених) за одређени период.

За исказивање стопа наталитета, односно фертилитета, користи се тзв. ефективни наталитет или ефективни фертилитет под којим се подразумијева број живорођене дјеце на одређеном подручју у одређеном периоду, најчешће календарска година.

При мјерењу наталитета у обзир се узима омјер живорођене дјеце и укупне популације, док се при мјерењу фертилитета узима омјер броја рођене односно живорођене дјеце и женске популације у фертилном односно репродукционом периоду.

Фертилни период или период репродукције означава онај период у животу јединке кад је она физички зрела да учествује у репродукцији. Сматра се да је период у ком је жена способна да рађа у просјеку од 15. до 49. године живота, док је фертилни период код мушкараца нешто дужи и креће се у просјеку између 15. и 64. године старости. У виталној статистици је уобичајено, и чешће, поготово при израчунавању демографских показатеља, коришћење података уз фертилитет жена.

Сем на основу података природног кретања становништва, фертилитет или плодност становништва проучава се и на основу података пописа становништва. Подаци о фертилитету добијени пописом и подаци добијени из података о рођеним, међусобно повезани, дају податке о фертилитету појединих генерација у прошлости и фертилитету садашњих генерација те се користе у процјењивању фертилитета будућих генерација.

На укупан број становника, односно на његово укупно кретање, сем компонената природног кретања (рођења и смрти) утичу и компоненте механичког кретања, тзв. имиграције (усељење) и емиграције (исељење). То значи да су имиграција и наталитет позитивна, а емиграција и морталитет негативна компонента укупног кретања становништва.

На основу компонената природног и механичког кретања становништва, те података пописа, израчунавају се процјене укупног броја становника и његове структуре с обзиром на пол и старост. Уобичајено је да се изради процјена укупног броја становника средином године.

Процјена укупног броја становника израчунава се према формули:

$$P = P_p + (N - M) + (I - E)$$

P - процјена броја становника средином године (30. јуни)

P_p - подаци пописа

N - број живорођене дјеце у посматраном периоду

M - број умрлих у посматраном периоду

I - број досељених лица (имиграција) у посматраном периоду

E - број одсељених лица (емиграција) у посматраном периоду

При изради процјене броја становника у години пописа треба да се има у виду критични момент пописа (у Босни и Херцеговини сви пописи од 1961. године до 1991. спроведени су 31. марта као критични момент пописа). Процјена броја становника односи се на средину посматране године (30. јуни), уз напомену да се подаци о природном и механичком кретању становништва израђују за календарску годину.

У наведеној формули подаци о природном и механичком кретању при изради процјене броја становника пописне године узимају се за период од 1. априла до 30. јуна те пописне године.

За израду процјене броја становника у међупописном периоду користе се подаци о природном и механичком кретању становника за период од 1. јула до 31. децембра претходне године и од 1. јануара до 30. јуна посматране године (године за коју се израђује процјена).

Процјена броја становника за међупописни период израчунава се према формули:

$$P_n = P_{n-1} + (N - M) + (I - E)$$

P_n - процјена броја становника посматране године

P_{n-1} - процјена броја становника претходне године

У неким земљама процијењени број становника средином године (Mid-year population) израчунава се као аритметичка средина броја становника почетком (1. јануара) и крајем (31. децембра) календарске (посматране) године.

У том случају процијењени број становника средином године израчунава се према формули:

$$P_s = \frac{P_1 + P_2}{2}$$

P_s - процјена броја становника средином посматране године

P_1 - процјена броја становника почетком посматране године

P_2 - процјена броја становника крајем посматране године

У наставку су дате стопе компонената природног кретања становника које се најчешће употребљавају при анализи података статистике рођених, њихови називи и објашњења, математичке формуле за њихово израчунавање те значење појединих знакова у датим формулама.

Општа стопа наталитета је однос броја живорођене дјеце током једногодишњег периода (календарске године) и просјечног броја становника (процијeњени број становника средином године) за ту годину, израчуната на 1000 становника.

Стопа наталитета показује колико се у једној календарској години на одређеном подручју просјечно родило дјеце на 1000 становника. Другим ријечима, та је стопа показатељ фреквенције рођења или колико се просјечно родило дјеце на 1000 становника, одређеног подручја-земље у посматраној календарској години.

Стопа наталитета или стопа рођења је однос (разломак) који у бројиоцу садржи број рођења у одређеном периоду (календарска година), а у имениоцу укупан број становника средином посматране године.

Општа стопа наталитета израчунава се према формули:

$$n = \frac{N}{P} \times 1000$$

n - општа стопа наталитета исказана у промилима (‰)

N - број живорођене дјеце у посматраном периоду (календарска година)

P - процјена броја становника средином године (30. јуни)

Процјена броја становника (у имениоцу) мора да буде за идентично подручје на које односи се и број живорођене дјеце исказане у бројкама.

За општу стопу наталитета у литератури везаној за ову тематику уобичајен је назив сирова стопа наталитета или општа стопа ефективног наталитета.

Ефективни фертилитет односи се на број рођених умањен за број мртворођене дјеце, односно узима у разматрање само живорођену дјецу.

На основу података о рођеним израчунава се стопа укупног наталитета (n_u), која уз податак о броју живорођених узима у обзир и мртворођену дјецу.

Та стопа израчунава се према формули:

$$n_u = \frac{N_u}{P} \times 1000$$

n_u - укупна стопа наталитета исказана у промилима (‰)

N_u - укупан број рођене дјеце (живорођене и мртворођене)
у посматраном периоду (календарска година)

У пракси се најчешће употребљава општа или сирова стопа наталитета, тј. стопа ефикасног наталитета која представља број живорођене дјеце на 1000 становника.

Стопа мртворођених је однос броја мртворођених у односу на укупан број живорођених, а израчунава се према формули:

$$n_m = \frac{N_{lfd}}{N} \times 1000$$

n_m - стопа мртворођених исказана у промилима (‰)

N_{lfd} - укупан број мртворођене дјеце у посматраном периоду
(календарска година)

Скраћеница lfd узета је из појма «late foetal death» (користи се и појам «still birth»), а односи се на мртворођене.

N - број живорођене дјеце у посматраном периоду
(календарска година)

Стопа маскулинитета при рођењу показује однос живорођених дјечака у односу на 1000 (чешће и на 100) живорођених дјевојчица, а израчунава се према формули:

$$SN_m = \frac{N_m}{N_f} \times 1000$$

SN_m - стопа маскулинитета при рођењу

N_m - укупан број живорођене мушке дјеце у посматраном периоду
(календарска година)

N_f - укупан број живорођене женске дјеце у посматраном периоду
(календарска година)

Како се просјечно роди 1060 (или 106) мушке на 1000 живорођене женске дјеце, при изради процјене живорођене дјеце према полу узима се омјер 515 мушке и 485 женске живорођене дјеце од 1000 живорођених (у Босни и Херцеговини стопа маскулинитета при рођењу у периоду 1996-2005. кретала се између 1039 и 1099).

Међусобно дјеловање фертилитета (наталитета) и морталитета је узрок промјена у величини (паду/расту) становништва.

Природни прираштај (Пп) је резултат разлике броја живорођене дјеце и броја умрлих лица током календарске године, а израчунава се према формули:

$$P_p = N - M$$

Позитивна разлика или вишак броја живорођених над умрлим је природни прираштај, док је негативна разлика или вишак умрлих над живорођеним природни пад становништва или негативан природни прираштај односно природно смањење или природна депопулација.

У случају једнаког броја живорођених и умрлих ријеч је о тзв. нултом прираштају или природној стагнацији становништва, када је обезбијеђена једноставна природна репродукција становништва или његово обнављање у истом броју.

Природни прираштај као разлика броја живорођених и умрлих назива се и равнотежа живорођених и умрлих.

Стопа природног раста/пада рачуна се на 1000 становника, а израчунава се према формули:

$$p = \frac{N - M}{P} \times 1000$$

p - стопа природног прираштаја

M - број умрлих лица у посматраном периоду
(календарска година)

У случају када је $N > M$ ријеч је о позитивном природном прираштају, а у случају да је $N < M$ ријеч је о негативном природном прираштају, односно о природном паду становништва.

Сем природног прираштаја, на основу података виталне статистике (о рођеним и умрлим) и нето салда миграције добија се укупни пораст становништва (одређеног подручја током календарске године или за вишегодишњи период).

Укупни прираштај становништва (Уп) се израчунава према формули:

$$U_p = (N - M) + (I - E)$$

Стопа укупног прираштаја такође се рачуна на 1000 становника, и то према формули:

$$S_u = \frac{U_p}{P} \times 1000$$

Su - стопа укупног прираштаја

Сем стопе природног прираштаја често се израчунава тзв. витални индекс (V_i), као однос броја живорођене дјеце и броја умрлих лица, тј. однос броја живорођених у односу на 100 умрлих лица.

$$V_i = \frac{N}{M} \times 100$$

Витални индекс показује кретање биолошке репродукције становништва одређеног подручја, а практичан је за израчунавања за мања подручја (нпр. градове/општине), за која се углавном не рачуна процијењени број становника за међупописни период. Примјена му је и за краће временске периоде, то јест за краће од једне године нпр. мјесечно, тромјесечно, полугодишње.

Када је $V_i > 100$, значи да је ријеч о позитивном природном прираштају на том подручју за посматрани период, док је у случају $V_i < 100$ ријеч о негативном природном прираштају, односно о природној депопулацији.

Када је $V_i = 100$, ријеч је о природној стагнацији или нултом природном прираштају становништва.

С обзиром на то да показатељ као што је стопа наталитета ставља у однос два податка: у бројиоцу је интервални показатељ (број живорођених или рођених током календарске године), а у имениоцу је тренутни временски показатељ (број становника средином године), сматра се апроксимативним показатељем репродукције становништва.

Како се при изради стопе наталитета узима у обзир цјелокупна популација, премда у репродукцији становништва учествује само контингент фертилног становништва, то је и разлог да се за анализу фертилитета становништва на одређеном подручју користе тзв. прецизније мјере фертилитета. Тим мјерама припадају стопа укупног фертилитета и општа стопа фертилитета.

Стопа укупног фертилитета израчунава се као однос броја живорођене дјеце у посматраној календарској години и укупног становништва у фертилном периоду исте посматране године.

Укупно становништво у фертилном периоду односи се на женско становништво од 15. до 49. године и мушко становништво од 15. до 64. године старости.

Стопа укупног фертилитета (f_u) израчунава се према формули:

$$f_u = \frac{N}{P_f(15-49) + P_m(15-64)} \times 1000$$

f_u - стопа укупног фертилитета

$P_f(15-49)$ - женско становништво у фертилном периоду

$P_m(15-64)$ - мушко становништво у фертилном периоду

При анализи демографских података ради реалније слике о висини фертилитета користи се још прецизнија мјера фертилитета становништва, а то је општа стопа фертилитета.

Општа стопа фертилитета или стопа женског фертилитета (ff) је однос броја живорођене дјеце и укупног броја жена у фертилном периоду у посматраној календарској години, рачуната, уобичајено, на 1000 жена у фертилном периоду.

$$ff = \frac{N}{Pf(15-49)} \times 1000$$

Међутим, да би се сазнало које су то старосне групе жена и којим интензитетом учествују у репродукцији становништва, рачунају се тзв. специфичне стопе фертилитета.

Специфична стопа фертилитета (fx) је однос броја живорођене дјеце коју су родиле мајке одређене старости (x) и просјечног броја женског становништва исте старости у посматраној календарској години, рачунате такође на 1000 жена.

$$fx = \frac{N_x}{P_{f,x}} \times 1000$$

x - посматране године старости

fx - специфична стопа фертилитета

Nx - број живорођене дјеце коју су родиле мајке посматране старости (x)

Pf,x - укупан број жена посматране старости (x)

Када се специфичне стопе израчунавају по једногодишњим годинама старости, тј. X=15, 16,... 49; или X=15-19, 20-24,... 45-49, тада низ тако израчунатих специфичних стопа фертилитета од 15. до 49. године старости чини табеле фертилитета за посматрану календарску годину одређеног подручја.

Збир специфичних стопа фертилитета (старости жена од 15. до 49. године живота у одређеној календарској години) чини тоталну стопу фертилитета (Total Fertility Rate – TFR, скраћеница у међународној литератури), а израчунава се према формули:

$$TFR = \sum_{n=15}^m fx$$

TFR - тотална стопа фертилитета

n = 15 година старости жене

m = 49 година старости жене

Ова формула користи се за израду TFR-а према једногодишњим старосним групама жена.

Међутим, како се при исказивању података о рођеним чешће користе петогодишње старосне групе, TFR се у том случају израчунава према формули:

$$TFR = \frac{5 \sum_{n} f_x \left(\frac{5 N_x}{5 P_{f,x}} \right)}{5 P_{f,x}} : 1000$$

$5 N_x$ - број живорођене дјеце у посматраној календарској години коју су родиле жене старе од x до $(x+5)$ година (петогодишње старосне групе)

$5 P_{f,x}$ - број жена старих од x до $(x+5)$ година (петогодишње старосне групе) средином посматране године

TFR - се употребљава као репрезентативни показатељ нивоа фертилитета поједине земље односно неког подручја.

Специфичне стопе приказују се и графички према старости жена, а графикон има облик унимодалне дистрибуције.

Тотална стопа фертилитета означава вјероватан просјечан број живорођене дјеце коју би родила једна просјечна жена посматране генерације у фертилном периоду под условом да дјелују исте специфичне стопе фертилитета као и посматране године, без утицаја морталитета.

Када TFR достигне вриједност 2,15 или тзв. праг репродукције (просјечно 2,15 дјеце по једној жени у фертилном периоду), сматра се да је обезбијеђена једноставна репродукција у смислу обнављања генерација, али под условом истог фертилитета до краја фертилног периода жена.

Сем наведених стопа фертилитета (укупних и специфичних с обзиром на старост жена), израчунавају се и стопе фертилитета с обзиром на брачно стање мајке.

Стопа брачног фертилитета (fb) је однос броја живорођене дјеце рођене у брачним заједницама и броја удатих жена у фертилном периоду, рачуната, уобичајено, на 1000 жена у фертилном периоду.

Стопа брачног фертилитета израчунава се према формули:

$$fb = \frac{Nb}{P_{f,b} (15-49)} \times 1000$$

fb - стопа брачног фертилитета

Nb - број живорођене дјеце рођене у брачној заједници

$P_{f,b} (15-49)$ - број удатих жена у фертилном периоду

На исти начин израчунава се стопа ванбрачног фертилитета, с тим да се ставља у однос број ванбрачне живорођене дјеце (бројилац) и број неудатих жена у фертилном периоду (именилац).

Као показатељ рођења ванбрачне дјеце исказује се и њихов удио (%) у односу на укупан број живорођене дјеце.

Уз наведене стопе фертилитета израчунавају се и стопе фертилитета према школској спреми мајки живорођене дјеце, гдје се ставља у однос број живорођене дјеце од мајки одређене школске спреме и број жена у фертилном периоду те исте школске спреме.

Такође се израчунавају стопе фертилитета према националној - етничкој припадности мајки живорођене дјеце, према занимању нпр. за пољопривредно и непољопривредно становништво и сл.

С обзиром да се фертилитет становништва израчунава и на основу података пописа, поготово стопе према школској спреми, националној - етничкој припадности, занимању и сл., из података текуће виталне статистике те стопе практично је да се израчунава у годинама пописа, кад су на располагању детаљни подаци о структури становништва према разним, а међу њима, и наведеним модалитетима.

Како повећани наталитет омогућава да се повећа биолошка репродукција становништва, те су двије величине у нормалним социоекономским околностима међусобно пропорционалне. Пораст једне изазива пораст друге величине.

Стопе природног кретања становништва су и показатељи репродукције становништва одређеног подручја. Међутим, основни показатељи репродукције становништва су тзв. бруто и нето стопе репродукције. Те стопе се заснивају на укупном броју женске живорођене дјеце, броју жена у фертилном периоду и смртности жена у том периоду (15-49 година).

Репродукција (биолошка) становништва је процес обнављања генерација унутар становништва у ком заједнички учествују фертилитет и морталитет.

Стопе репродукције женског становништва показују који ће просјечан број живорођене женске дјеце имати жене исте старосне групе, тј. у којој ће се мјери оне репродуковати.

Док се бруто стопа репродукције као процес репродукције становништва заснива на постојећем фертилиту уз претпоставку да ће све жене у фертилном периоду доживјети 49. годину живота, нето стопа репродукције уз постојећи фертилитет узима у обзир и смртност жена у том периоду.

Бруто стопа репродукције (RB) израчунава се као збир специфичних стопа фертилитета, с тим да се не узимају у обзир сва живорођена, већ само женска дјеца.

$$RB = \sum_n^m \frac{Nf_{,x}}{Pf_{,x}}$$

RB - бруто стопа репродукције

$N_{f,x}$ - број живорођене женске дјеце коју су родиле мајке посматране старости (x)

$P_{f,x}$ - укупан број жена посматране старости (x)

Бруто стопа репродукције показује просјечан број женске дјеце коју би сада живорођена дјевојчица родила током свог фертилног периода живота (15- 49 година), под условом да фертилитет остане исти као и фертилитет генерације жена у посматраној години и да ни једна живорођена дјевојчица не умре прије навршене 49. године живота.

Нето стопа репродукције женског становништва узима у обзир и морталитет жена у фертилном периоду.

Нето стопа репродукције дефинише се као просјечан број живорођене дјеце коју ће родити сада живорођена дјевојчица током свог фертилног периода узимајући у обзир садашње специфичне стопе фертилитета и морталитета.

За израчунавање нето стопе репродукције (R_n) уз податак о фертилитету користе се и табеле морталитета, тј. множењем бруто стопа репродукције средњом вриједношћу доживљења за живорођено женско дијете у старости од 15. до 49. године.

$$R_n = RB \times L_f(15-49)$$

R_n - нето стопа репродукције

$L_f(15-49)$ - средња вриједност доживљења да ће живорођено женско дијете доживјети старост од 15 до 49 година

Иста стопа израчунава се и тако да се збир специфичних стопа фертилитета множи са средњом вриједности доживљења за живорођено женско дијете старости од 15 до 49 година.

$$R_n = \sum_n^m \left(\frac{N_{f,x}}{P_{f,x}} \right) \times L_f(15-49)$$

Овдје треба да се напомене да вјероватноћа доживљења одређене старости, између осталог, зависи и од смртности (садашње) те исте старосне групе.

При процјени броја становника према полу и старости у међупописном периоду најчешће се та процјена израђује по петогодишњим старосним групама и у том случају стопа репродукције се израчунава према формули:

$$R_n = \sum_n^m \left(\frac{5 N_{f,x}}{5 P_{f,x}} \right) \times L_f(15-49)$$

У овом случају је у бројиоцу број живорођене женске дјеце рођене од мајки старих x година помножен са 5 (пет), док је у имениоцу укупан број жена старих x година помножен са 5 (пет), гдје је x петогодишња старосна група.

Нето стопа репродукције показује обим репродукције сљедеће генерације жена у односу на садашње.

У стручној литератури (види публикације др Alice Wertheimer-Baletić »Демографија (становништво и економски развитак)«, Информатор, Загреб 1982, и исти аутор »Становништво и развој«, МАТЕ, Загреб, 1999) наводи се да ако нето стопа репродукције износи 1,0 значи да ће свака живорођена дјевојчица током свог фертилног периода родити једну дјевојчицу, а тиме се остварује једноставна репродукција женског становништва. Када је нето стопа репродукције мања од 1,0, дотична популација се налази на прагу депопулације, јер се женско становништво генерацијски више не репродукује. У случају када је нето стопа репродукције изнад 1,0 омогућена је проширена репродукција женског становништва.

Све наведене стопе израчунавају се на основу података о живорођеним, сем стопе укупног наталитета, која уз укупан број живорођених узима у обзир и мртворођену дјецу. Подаци о броју мртворођене дјеце чешће се користе при анализи показатеља здравственог стања одређене популације, а не толико при изради демографских показатеља.

3. ОРГАНИЗАЦИЈА И ПРОВОЂЕЊЕ ИСТРАЖИВАЊА

Сходно Закону о статистици Босне и Херцеговине («Службени гласник БиХ» бр. 26/04 и 42/04), Агенција за статистику БиХ надлежна је да, у складу са међународно прихваћеним стандардима, израђује и објављује статистичке податке, а на основу података које доставе ентитетски заводи.

Сходно члану 6 Закона о статистици у Федерацији Босне и Херцеговине («Службене новине Федерације БиХ» број 63/03), надлежни федерални орган за послове статистике у Федерацији је Федерални завод за статистику.

Федерални завод има у кантонима своје организационе јединице за статистику које прикупљају потребне податке од кантоналних органа управе и других институција, као и градских односно општинских служби за управу и свих других правних и физичких лица која су одређена као извјештајне јединице.

Сходно члану 4 Закона о статистици Републике Српске («Службени гласник Републике Српске» број 85/03), надлежни орган за послове статистике у Републици Српској је Републички завод за статистику.

У складу с чланом 18, односно чланом 9, ентитетских закона о статистици («Службене новине Федерације БиХ» број 63/03 и «Службени гласник РС» број 85/03), производња статистике утврђује се Програмом и Планом рада, који обезбјеђује и реализацију Статистичког програма БиХ.

Програм одређује: назив истраживања (активности), садржај и вријеме спровођења, ко је обавезан да да податке и у ком року, обавезе надлежног статистичког органа и организација у спровођењу истраживања, те рокове за обраду и дистрибуцију резултата истраживања.

3.1. ОБУХВАТ

У овом истраживању о рођенима прикупљају се подаци за све рођене (живорођене и мртворођене) који су уписани у матичну књигу рођених без обзира на то да ли су рођени на територији Босне и Херцеговине или у иностранству, и без обзира на држављанство.

3.2. ТЕРИТОРИЈАЛНА ОРГАНИЗАЦИЈА

Подаци се прикупљају за цијелу територију Босне и Херцеговине, а евидентирају се подаци за насеља, општине и кантоне према важећој територијалној организацији која је на снази у вријеме када се спроводи истраживање, односно попуњавају обрасци.

3.3. УЧЕСНИЦИ ИСТРАЖИВАЊА

У припреми и спровођењу истраживања статистике рођених учествују Агенција за статистику БиХ, Федерални завод за статистику Федерације БиХ, Републички завод за статистику Републике Српске, кантонални органи управе, општинске службе за управу и матични бирои.

Матичар уписује у матичну књигу рођених свако живорођено и мртворођено дијете које је рођено на подручју матичног бироа, односно матичног подручја за које је надлежан, попуњава статистичке обрасце те их доставља, посебно за сваки мјесец, надлежном органу за послове статистике.

Матичар је обавезан најприје да утврди гдје се случај рођења догодио и да изврши упис у матичну књигу рођених, у складу с прописима везаним за вођење матичних књига, тек онда кад утврди да је мјесто рођења на подручју матичног бироа, односно матичног подручја за које је он надлежан.

Матичар уписује у матичну књигу рођених и чињеницу рођења која се догодила у иностранству. У овом случају матичар обавља упис чињенице рођења насталих у иностранству у складу с чланом 34 Уредбе о матичним књигама и попуњава образац ДЕМ-1 ако је мајка имала пребивалиште или боравиште на подручју за које је надлежан његов матични биро, односно матично подручје.

3.4. РОКОВИ ЗА ПРИКУПЉАЊЕ, ОБРАДУ И ДИСЕМИНАЦИЈУ ПОДАТАКА

Рокови за прикупљање, обраду и дисеминацију података статистике рођених одређени су плановима и програмима рада Агенције за статистику и ентитетских завода.

Статистички извјештај о рођењу матичар мора да испуни одмах приликом уписа чињенице рођења у матичну књигу рођених.

Подаци из матичне књиге рођених преносе се на образац ДЕМ-1. Одговоре на питања која нису евидентирана у матичној књизи рођених преписује из Пријаве о рођењу (Пријава порођаја), односно тражи их од лица које је дошло да пријави упис чињенице рођења. Матичар је одговоран за тачност и потпуност података на обрасцу ДЕМ-1.

Попуњене обрасце доставља надлежном бироу за послове статистике најкасније до трећег у мјесецу за претходни мјесец.

Рок за обраду појединачних података који су прикупљени на Статистичком извјештају о рођењу (ДЕМ-1) за протеклу годину и израде резултата, према годишњим плановима статистичких завода, је 30. јуни текуће године.

4. ИНСТРУМЕНТИ ИСТРАЖИВАЊА

За сваки упис у матичну књигу рођених матичар за свако живорођено или мртворођено дијете попуњава Статистички листић о рођењу (образац ДЕМ-1).

Одговор се даје уписивањем података или заокруживањем једног од бројева (шифри) понуђених уз могуће одговоре.

Матичар је дужан да на свако питање у статистичком листићу упише тачан одговор према упутству за попуњавање Статистичког листића о рођењу.

Код вишеструких порођаја, независно од тога да ли су живорођена или мртворођена дјеца, попуњава се за свако дијете Статистички листић о рођењу, и то оним редом којим су се дјеца рађала, односно којим су уписивана у матичну књигу рођених.

Као дио инструментарија у статистици рођених користе се и одређени шифарници-кодекси. У наставку се дају кодекси који су усаглашени између ентитетских завода.

ПРИЛОГ 1

КОДЕКС ШИФАРА ЗА ПИТАЊЕ О НАЦИОНАЛНОЈ – ЕТНИЧКОЈ ПРИПАДНОСТИ

Национална – етничка припадност	Шифра
---------------------------------	-------

Национално се изјаснили:

Бошњаци (Муслимани)	01
Црногорци	02
Хрвати	03
Македонци	04
Словенци	05
Срби	06
Југословени.....	07
Албанци	08
Аустријанци	09
Бугари	10
Чеси	11
Грци	12
Италијани	13
Јевреји	14
Мађари	15
Нијемци	16
Пољаци	17
Роми	18
Румуни	19
Руси	20
Русини	21
Словаци	22
Шокци.....	23
Буњевци.....	24
Турци.....	25
Украјинци.....	26
Власи.....	27
Остали (уписана национална припадност која није напријед наведена).....	28
Нису се национално изјаснили ни определијелили.....	41
Изјаснили се у смислу регионалне припадности (Босанац, Херцеговац, Крајишник, Сремац,.....	42
Непознато.....	99

КОДЕКС ШИФАРА ЗА ПИТАЊЕ О ВЈЕРОИСПОВИЈЕСТИ

Вјероисповијест	Шифра
исламска (муслиманска)	01
јудаистичка (мојсијева, јеврејска)	02
католичка	03
православна	04
протестантска (евангелисти, адвентисти, баптисти, Јеховини свједоци)	05
вјероисповијест која није наведена	06
није вјерник (атеист)	07
непознато (уписан нечитак, нејасан одговор или одговор није уписан)	99

КОДЕКС ШИФАРА ЗА ПИТАЊЕ О ШКОЛСКОЈ СПРЕМИ

Школска спрема	Шифра
без школе	01
1-4 разреда основне школе	02
5-7 разреда основне школе	03
основна школа	04
средња школа:	
- школе за занимања у трајању 2-3 године ...	05
- школе за занимања у трајању од 4 године и гимназије	06
ВКВ специјалисти	07
виша школа и I (VI) степен факултета	08
факултети и умјетничке академије	09
магистериј	10
докторат	11
непознато	99

КОДЕКС ШИФАРА ЗА СТРАНУ ДРЖАВУ

Страна држава **Шифра**

Шифра земље према Кодексу ISO 3166

Скраћени Кодекс

Албанија.....	008
Аустралија.....	036
Аустрија.....	040
Белгија.....	056
Босна и Херцеговина.....	070
Чешка Република.....	203
Данска.....	208
Француска.....	250
Хрватска.....	191
Иран (Исламска Република).....	364
Италија.....	380
Србија.....	688
Монтенегро.....	499
Канада.....	124
Луксембург.....	442
Македонија (Република бивше Југославије).....	807
Холандија.....	528
Норвешка.....	578
Нови Зеланд.....	554
Њемачка.....	276
САД.....	840
Саудијска Арабија.....	682
Словачка (Словачка Република).....	703
Словенија.....	705
Шведска.....	752
Швајцарска.....	756
Турска.....	792
Уједињени Арапски Емирати.....	784
Велика Британија.....	826
непознато.....	999
нема стране државе - оставити празно или.....	000

услужна занимања.....	51
моделни, продавачи и демонстратори.....	52
пољопривредни, ловно-узгојни, шумски и рибарски радници.....	61
рударска и грађевинска занимања.....	71
обрађивачи метала, машински монтери, електромонтери и механичари.....	72
прецизни механичари, керамичари, стаклари и штампари.....	73
неиндустријски прерађивачи хране, дрвета, текстила, коже и сродна занимања.....	74
руковаоци машинама.....	81
руковаоци опремом у процесној индус- трији и састављачи производа.....	82
возачи и руковаоци моторних возила, покретних машина и бродска посада.....	83
једноставна продајна и услужна занимања.....	91
једноставна пољопривредна, шумарска и рибарска занимања.....	92
једноставна рударска, грађевинска, про- изводна, транспортна и сродна занимања.....	93
рибарска занимања.....	92
једноставна рударска, грађевинска, производна, транспортна и сродна занимања.....	93
занимања за једноставне послове другдје неразврстана.....	99
војна занимања.....	01
нема занимања (пензионер, домаћица, ученик, студент, инвалид и др.).....	00

Положај у активности

Ако постоји занимање (шифра различита од 00)

обавља занимање у радном односу
или самостално 1

не обавља занимање јер тражи прво или
поновно запослење и сл..... 2

Ако не постоји занимање (шифра 00)

лице с личним приходом
(пензионер-старосни, инвалидски и породични)..... 3

издржавано лице
(домаћица, ученик, студент и др.)..... 4

лице на раду или боравку у иностранству 5

остали 6

непознато 9

Положај у запослености

Ако је у питању "20а." и "27а." шифра "1" заокружити једну од шифара

запосленик 1

послодавац..... 2

самозапосленик..... 3

помоћни члан домаћинства 4

непознато 9

ПРИЛОГ 2

СПИСАК ТАБЕЛА ЗА НИВО БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

У свим табелама које се дају у публикацијама старост се изражава у навршеним годинама. То је изведено обиљежје које се изводи након контроле основног скупа.

Старост мајке у тренутку рођења дјетета изражава се у навршеним годинама живота, а израчунава се на основу података о датуму рођења дјетета и датуму рођења мајке.

Старост оца у тренутку рођења дјетета изражава се у навршеним годинама живота, а израчунава се на основу података о датуму рођења дјетета и датуму рођења оца.

Трајање брака у тренутку рођења дјетета изражава се у навршеним годинама живота, а израчунава се на основу података о датуму рођења дјетета и датуму склапања брака родитеља.

Приликом стављања података у табеле треба да се води рачуна о томе да ли је мајка одсутна из пребивалишта дуже од годину дана и да ли је у иностранству. Ако јесте сва ова рођења треба да се искажу у табели као посебна категорија. Ово је битно због израде процјена становника.

а) Живорођени

1. Живорођени према мјесту порођаја, стручној помоћи и брачности мајке

Мјесто порођаја и помоћ при породу:

Здравствена установа

Друго мјесто уз помоћ:

 љекара,
 дипломиране бабице,
 другог лица.

Брачност:

 први,
 други,
 трећи и више,
 ванбрачно,
 нахоче,
 непознато.

2. Живорођени према полу, реду рођења и старости мајке

Старост мајке: мање од 15 год., 15-19 итд., 55 и више (5-годишње старосне групе).

Ред рођења живорођене дјете: прво, друго, треће, четврто, пето и више, непознато.

3. Живорођени према старости и години рођења мајке и реду рођења

Старост мајке: појединачне године старости (12,13,... 49 и 50 и више, непознато) и година рођења мајке (нпр. у 2005. - старост мајке 12 година, а година рођења може да буде 1993. и 1992).

Ред рођења живорођене дјете: прво, друго, треће, четврто, пето и више, непознато.

4. Живорођени према брачном статусу, старости и години рођења мајке

Брачни статус: у браку,
ван брака.

Старост мајке: појединачне године старости (12,13,... 49 и 50 и више, непознато) и година рођења мајке (нпр. у 2005. - старост мајке 12 година, а година рођења може да буде 1993. и 1992).

2. Живорођени по мјесецу рођења и дану

Мјесец рођења: јануар, фебруар ... децембар.

Дан рођења: први, други, итд. до краја сваког мјесеца.

3. Живорођени према старости мајке и оца и реду рођења

Старост мајке и оца: мање од 15 год., 15-19 итд., 55 и више
(5-годишње старосне групе).

Ред рођења живорођене дјете: прво, друго, треће,
четврто, пето и више, непознато.

4. Живорођени према старости и брачности мајке и реду рођења

Старост мајке: мање од 15 год., 15-19 итд., 55 и више
(5-годишње старосне групе).

Брачност:

први,
други,
трећи и више,
ванбрачно,
нахоче,
непознато.

Ред рођења живорођене дјете: прво, друго, треће,
четврто, пето и више, непознато.

5. Живорођени, ванбрачни према старости мајке и реду рођења

Старост мајке: мање од 15 год., 15-19 итд., 55 и више
(5-годишње старосне групе).

Ред рођења живорођене ванбрачне дјеце: прво, друго, треће,
четврто, пето и више, непознато.

6. Живорођени према школској спреми мајке и оца

Школска спрема мајке и оца, ниво највише завршене школе:
без школе,
1-4 разреда основне школе,
5-7 разреда основне школе,
основна школа,
средња школа,
виша школа,
висока школа,
магистериј,
докторат,
непознато.

7. Живорођени према активности мајке и оца

Активност мајке и оца:
активно лице које обавља занимање,
активно лице које не обавља занимање,
лица са личним приходом,
издржавана лица,
лица која бораве у иностранству,
непознато.

8. Живорођени према националној припадности и старости мајке

Национална припадност према класификацији националне припадности

Старост мајке: мање од 15 год., 15-19 итд., 55 и више
(5-годишње старосне групе).

9. Живорођени према националној припадности мајке и реду рођења

Национална припадност према класификацији националне припадности.

Ред рођења живорођене дјеце: прво, друго, треће,
четврто, пето и више, непознато.

10. Живорођена брачна дјеца према националној припадности мајке и оца

Национална припадност према класификацији националне припадности.

11. Вишеструки порођаји према старости мајке и полу дјетета
по врсти порођаја и виталитету

Старост мајке: до 15 год., од 15 до 55 и више појединачне године старости.

Врста порођаја:
двоструки,
троструки и више.

Виталитет дјетета:
живорођено дијете,
мртворођено дијете.

15. Живорођени према старости мајке и полу дјетета у градским и осталим насељима

Старост мајке: 10-14, 15-19, итд. до 55 и више (5-годишње групе старости).

16. Живорођена брачна дјеца према старости мајке и полу дјетета
у градским и осталим насељима

Старост мајке: 10-14, 15-19, итд. до 55 и више (5-годишње групе старости).

б) Мртворођени

17. Мртворођени према полу, реду рођења и старости мајке

Старост мајке: мање од 15 год., 15-19 итд., 55 и више
(5-годишње старосне групе).

Ред рођења: прво, друго, треће, четврто, пето и више, непознато.

18. Мртворођени према старости мајке и полу дјетета
у градским и осталим насељима

Старост мајке: мање од 15 год., 15-19 итд., 55 и више
(5-годишње старосне групе).

19. Мртворођени према мјесту порођаја, стручној помоћи и брачности

Мјесто порођаја и помоћ при породу:

Здравствена установа.

Друго мјесто уз помоћ:
љекара,
дипломиране бабице,

другог лица.

Брачност:

први,
други,
трећи и више,
ванбрачно,
нахоче,
непознато.

6. ЛИТЕРАТУРА

1. Устав Босне и Херцеговине, 1995. (Анекс 4 Дејтонског мировног споразума)
2. Уредбе са законском снагом о матичним књигама («Службени лист СРБиХ» број 20/92)
3. Закон о матичним књигама Републике Српске («Службени гласник Републике Српске» број 18/1999)
4. Упутство о вођењу матичних књига («Службени лист СРБиХ» број 21/93)
5. Упутство о вођењу матичних књига («Службени гласник Републике Српске» број 21/99)
6. Правилник о обрасцима и начину вођења евиденције о јединственим матичним бројевима грађана и о уписивању матичног броја у матичне књиге («Службени лист СРБиХ» бр. 27/80 и 8/88)
7. Породични закон Федерације БиХ («Службене новине ФБиХ» бр. 35/05 и 41/05)
8. Породични закон Републике Српске («Службени гласник РС» број 54/02)
9. Закон о заштити права припадника националних мањина («Службени гласник БиХ» број 12/03)
10. Закон о слободи вјере и правном положају цркава и вјерских заједница у БиХ, («Службени гласник БиХ» број 5/04)
11. Закон о држављанству («Службени гласник БиХ» број 13/99)
12. Закон о измјенама и допунама Закона о држављанству БиХ («Службени гласник БиХ» бр. 41/02,6/03,14/03 и 82/05)
13. Закон о пребивалишту и боравишту држављана БиХ («Службени гласник БиХ» број 32/01)
14. Закон о кретању и боравку странаца и азилу («Службени гласник БиХ» број 29/03)
15. Закон о статистици Босне и Херцеговине («Службени гласник БиХ» број 26/04)
16. Закон о статистици у Федерацији Босне и Херцеговине («Службене новине Федерације БиХ» број 63/03)

17. Закон о статистици Републике Српске («Службени гласник Републике Српске» број 85/03)
18. Др Alice Wertheimer-Baletić: »Демографија (становништво и економски развитак)«, Информатор, Загреб 1982.
19. Др Alice Wertheimer-Baletić: »Становништво и развој«, МАТЕ, Загреб, 1999.
20. Handbook of Vital Statistics System and Methods, Studies and Methods, Series F No. 35, Volume I., United Nations, New York, 1991.
21. Principles and Recommendations for a Vital Statistics System, Revision 2, United Nations, New York, 2001)